

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

**EVROPSKÁ INTEGRACE –
OD PRVOPOČÁTKU AŽ PO SOUČASNOST**

Bakalářská diplomová práce

Studijní program: Angličtina se zaměřením na aplikovanou ekonomii

Vedoucí práce: Ing. Jiří Klvač, CSc.

Autor: Petra Čuříková

Olomouc 2010

PODKLAD PRO ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA:	OSOBNÍ ČÍSLO:
ČUŘÍKOVÁ Petra	Havlíčková 1184; Valašské Meziříčí	F07505

NÁZEV TÉMATU ČESKY:

Evropská integrace – od prvopočátku až po současnost

NÁZEV TÉMATU ANGLICKY:

European Integration – from the Beginning till Now

VEDOUcí PRÁCE:

Ing. Jiří Klvač, CSc. - KAE

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Obecná charakteristika integračního procesu
2. První motivy vedoucí k evropské integraci
3. Charakteristika jednotlivých přístupových etap
4. Kandidátské země a potenciální kandidátské země
5. Budoucnost integrace

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-015-2

KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J. *Učebnice evropské integrace*. vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2006. ISBN 80-7364-022-8

GERBET, P. *Budování Evropy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0111-7

BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006. ISBN 80-7364-026-0

PODPIS STUDENTA:

Čuříková Petra

DATUM:

21.5.2009

PODPIS VEDOUCÍHO
KATEDRY:

Jiří Klvač

21-05-2009

PODPIS VEDOUCÍHO
PRÁCE:

Jiří Klvač

DATUM:

21.05.2009

PODPIS ŽEKAJKA:

J. Klvač n.2.

20.5.2009

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Evropská integrace – od prvopočátku až po současnost“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce panu Ing. Jiřímu Klvačovi, CSc. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi pomohly k napsání bakalářské práce, a Pavle Čuříkové, která mi pomohla s korekturou textu.

Obsah

Úvod.....	7
1 Obecná charakteristika integračního procesu.....	9
1.1 Motivy integrace.....	9
1.2 Stupně ekonomické integrace.....	10
2 Charakteristika jednotlivých vývojových etap evropského integračního procesu.....	12
2.1 První myšlenky integrace.....	12
2.2 Základní etapy vývoje integračního procesu v západní Evropě po roce 1945.....	14
2.2.1 Etapa integračních východisek, formovaných výsledky a souvislostmi 2. světové války.....	14
2.2.2 Etapa ekonomického a sociálního rozvoje a integrační dynamiky.....	16
2.2.3 Etapa strukturálních krizí a stagnace integračního procesu.....	20
2.2.4 Etapa prohloubení integrační dynamiky a podstatného rozšíření jejího teritoriálního rozměru.....	22
2.2.5 Etapa formování Evropské unie a přípravy jejího východního rozšíření.....	25
2.3 Závěr.....	32
3 Lisabonská smlouva.....	33
3.1 Smlouva o Ústavě pro Evropu a její neúspěch.....	33
3.2 Reformní neboli Lisabonská smlouva.....	34
3.3 Ratifikace Lisabonské smlouvy.....	34
3.3.1 Ratifikace Lisabonské smlouvy v České republice.....	35
3.4 Změny, které Lisabonská smlouva přináší.....	36
3.4.1 Evropská rada.....	36
3.4.2 Rada EU.....	36
3.4.3 Evropská komise.....	37
3.4.4 Evropský parlament.....	37
3.4.5 Evropský soudní dvůr.....	38
3.4.6 Zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie.....	38
3.4.7 Rozdělení pravomocí mezi Evropskou unii a členskými státy.....	39
3.4.8 Posílení role národních parlamentů.....	40
3.4.9 Vystoupení a vyloučení členského státu z Evropské unie.....	40
3.4.10 Listina základních práv Evropské unie.....	41
3.5 Závěr.....	41
4 Lisabonská strategie a její nástupkyně.....	43
4.1 Cíle Lisabonské strategie.....	43
4.1.1 Ekonomický pilíř.....	44
4.1.2 Sociální pilíř.....	45
4.1.3 Ekologický pilíř.....	46
4.2 Lisabonská strategie v průběhu deseti let.....	46
4.2.1 Revize Lisabonské strategie.....	47
4.2.2 Národní Lisabonský program ČR.....	48
4.2.3 Hodnocení Lisabonské strategie.....	49
4.3 Návrh nové strategie.....	52
5 Budoucnost integračního procesu.....	56
5.1 Možnost dalšího rozšíření.....	56
5.1.1 Kandidátské země.....	56
5.1.2 Potenciální kandidáti.....	57
5.1.3 Postoj členských zemí k další integraci.....	58

5.2 Možnost dalšího prohlubování	59
5.2.1 Otázka evropské identity.....	59
5.2.2 Lisabonská smlouva a co dál?.....	59
Závěr.....	61
Resumé.....	63
Seznam grafů.....	65
Seznam použitých zkratk.....	66
Anotace.....	67
Seznam pramenů a použité literatury.....	69

Úvod

Historie evropské integrace sahá již do období Římské říše, kde hlavní snahou bylo získání co největšího území a tím i rozšíření vlivu. Novodobá evropská integrace začínající ve 20. století má však cíl jiný. Zpočátku byla klíčovým elementem novodobé integrace oblast ekonomická, ale vždy velkou roli hrály politické úvahy a politické cíle, které jsou podstatné dodnes.

Evropský integrační proces prodělal dlouhé období komplikované jednáním o dalším rozšiřování či prohlubování vzájemné spolupráce v oblasti ekonomické či vnitropolitické. Na počátku 21. století se hlavním tématem diskuzí stává budoucnost Evropy – jak zachovat její rozmanitost, ale zároveň pracovat na její soudržnosti. Unie má za sebou revizi Smluv, uplynulé desetiletí Lisabonské strategie a před “branami“ Evropské unie stojí několik zemí, které usilují o přistoupení.

Vývoj evropského integračního procesu je častým tématem mnoha odborných českých i zahraničních publikací. Dané téma podrobně zpracovává Pitrová a Fiala v publikaci s názvem Evropská unie či König v Učebnici evropské integrace. Lisabonskou strategií se již v průběhu jejího naplňování zabývala Klvačová v díle Lisabonská strategie – posílí nebo oslabí evropskou konkurenceschopnost?. Nejaktuálnější dostupnou literaturou k hodnocení Lisabonské strategie je dokument vydaný Evropskou komisí s názvem Hodnocení Lisabonské strategie.

Cílem mé práce je podat ucelený výklad evropského integračního procesu se zaměřením na významné mezníky ve vývoji v 21. století, a to na Lisabonskou smlouvu a Lisabonskou strategii. Čtenářům bych chtěla přiblížit a objasnit změny, které Lisabonská smlouva přináší. U Lisabonské strategie bych se chtěla zaměřit na její cíle a důvody jejich nenaplnění.

Důvodem pro výběr daného tématu je můj zájem o problematiku evropské integrace. Myslím, že bude pro svou aktuálnost zajímavý pro čtenáře práce, stejně jako pro mne.

První část práce je věnována obecné charakteristice integračního procesu, kde definuji, co je integrační proces, jaké jsou jeho hlavní motivy a uvádím jednotlivé stupně ekonomické integrace s uvedenými příklady.

V druhé kapitole je rozpracována charakteristika jednotlivých vývojových etap novodobé evropské integrace po roce 1945, které předchází historický přehled prvních

pokusů o navázání užší spolupráce mezi evropskými zeměmi. Podkapitolu o novodobé integraci jsem rozdělila do pěti etap. Pro charakteristiku každé etapy jsem zvolila nejvýznamnější události té doby, které měly pro integraci největší přínos a význam.

Třetí část práce je zaměřena na Lisabonskou smlouvu, její přípravu, ratifikaci a zejména na změny, které přináší do fungování Evropské unie.

Čtvrtá kapitola je věnována Lisabonské strategii – plánu, jak vybudovat z Evropské unie nejkonkurenceschopnější ekonomiku světa v průběhu deseti let. Zaměřuji se na její cíle, revizi a hodnocení po uplynutí desetiletého období.

Poslední kapitola je zaměřena na vybrané aspekty budoucnosti evropského integračního procesu s přihlédnutím k dalšímu rozšiřování a prohlubování.

Uvedený cíl a obsah práce budu naplňovat sběrem dat a informací z odborné literatury a dalších dostupných zdrojů.

1 Obecná charakteristika integračního procesu

Podle Majerové¹ jsou integrační tendence projevem dlouhodobých internacionalizačních procesů, které se prosazují ve světové ekonomice. Procesem internacionalizace se rozumí trvalé a postupné propojování ekonomik ve světové ekonomice, ke kterému dochází díky neustálému rozšiřování sítě mezinárodních vztahů. V tomto integračním procesu dochází ke vzniku různorodých typů a forem integrací. Základem je rozšiřování a prohlubování mezinárodní dělby práce, která následně vede k alokaci výrobních faktorů a produkci výrobků a služeb v mezinárodním rozměru a k následné specializaci těchto produkcí v daných ekonomikách.

„Ekonomická integrace je tak procesem spojování a propojování stávajících národních ekonomik ve světové ekonomice, jehož cílem je postupné odstranění překážek volného pohybu zboží a služeb a výrobních faktorů.“²

1.1 Motivy integrace

K ekonomické integraci mohou vést ekonomické či politické motivy. Od integrace založené na ekonomických motivech se očekává vytvoření společného trhu vedoucího k růstu výroby a racionálnějšímu využití zdrojů, pozitivní vliv na technologický vývoj, posílení ekonomického postavení dané integrované oblasti v rámci trhu, jak kontinentálního, tak světového. Ekonomické motivy se od politických motivů liší jejich dobrovolností. Politické motivy ekonomické integrace jsou často vynuceny politickou situací. Příkladem může být vytvoření Severoatlantické Aliance NATO a Varšavské smlouvy, která byla její protiváhou v období Studené války.

Kromě integrace ekonomického charakteru jsou mnohé státy světa členy uskupení, která nemají vyloženě ekonomický charakter, avšak napomáhají k jejich ekonomickému, sociálnímu, politickému, bezpečnostnímu a právnímu rozvoji. K těmto seskupením můžeme řadit hospodářsko-politická seskupení: Commonwealth, G8, odborné organizace OSN: UNESCO, FAO, WHO nebo komoditní organizace: Sdružení států vyvážejících ropu OPEC atd.

1 MAJEROVÁ, Ingrid. *Mezinárodní integrační procesy*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, 2007, s. 8.

2 MAJEROVÁ, Ingrid. *Mezinárodní integrační procesy*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, 2007, s. 8.

1.2 Stupně ekonomické integrace

Ekonomická teorie vymezuje několik stupňů ekonomické integrace v závislosti na různé intenzitě, šíři a hloubce integračních procesů. Poprvé jednotlivá stádia formuloval profesor Bela Ballasa v šedesátých letech 20. století. Je nutné podotknout, že žádný stupeň ekonomické integrace v praxi nefunguje v čisté podobě.

- **Zóna volného obchodu (ZVO):** je nejnižším stupněm ekonomické integrace, podstatou je volný pohyb zboží, kterému předcházelo odstranění tarifních a netarifních bariér. Státy si ponechávají nezávislost v oblasti celní a obchodní politiky vůči třetím zemím. V ZVO je nutné prokazování původu komodit, aby nedocházelo k dovozu zboží ze třetích zemí do integrovaného státu s vysokými bariérami dovozu jiným členským státem s nižšími bariérami. Příkladem ZVO může být Evropské sdružení volného obchodu (ESVO).
- **Celní unie:** je vyšším stupněm ekonomické integrace než ZVO. Podstatou je odstranění bariér obchodu na vnitřních hranicích a vytvoření společné celní politiky pomocí jednotného celního sazebníku vůči třetím zemím. Pro vytvoření celní unie je stanoveno přechodné období, ve kterém dojde k odstranění obchodních překážek v jednotlivých odvětvích. Příkladem celní unie je EHS, BENELUX (1948) seskupující Belgii, Nizozemí a Lucembursko nebo celní unie České republiky se Slovenskem před vstupem do EU (1993 - 2004).
- **Společný trh:** zahrnuje volný pohyb kapitálu, služeb a osob. Ve volném pohybu zboží je zaznamenán posun oproti celní unii, a to v odstranění skrytých forem podpory domácích výrobců diskriminující zahraniční výrobce a dodavatele. Příkladem je samotná Evropská unie, která do konce roku 1992 vytvořila jednotný vnitřní trh. Viz. kapitola: 3.2.4
- **Hospodářská a měnová unie:** je nejvyšší úrovní ekonomické integrace, dvě složky tohoto stádia ekonomické integrace můžeme charakterizovat zvlášť:
 1. Hospodářská unie: zahrnuje všechny prvky společného trhu a navíc dochází ke koordinaci a sjednocení některých hospodářských politik; sociální, daňová, regionální atd.
 2. Měnová unie: finálním cílem je vytvoření systému fixních devizových kurzů a zajištění plné směnitelnosti měn zúčastněných států. Dalším stupněm měnové

unie je nahrazení národních měn měnou společnou, k tomuto kroku je nutná koordinace měnové a monetární politiky.

Pokud dojde k vytvoření hospodářské a měnové unie, státy se vzdávají autonomie v oblasti monetární a měnové politiky. Rozhodovací pravomoci v monetární politice tedy získává centrální banka. Domácí měny jsou nahrazeny společnou měnou, tím členské státy ztrácí možnost upravovat hodnotu domácí měny. Členskými státy je ponechána volná ruka ve fiskální politice, ovšem jen v omezené míře díky částečné harmonizaci daňových systémů. Příkladem může být vytvoření hospodářské a měnové unie v rámci Evropské unie.

- **Politická unie:** je nejvyšším stupněm integrace, ke které může dojít po vytvoření společné měny a hospodářské a měnové unie. Politickou integraci nelze od ekonomické integrace úplně oddělit, protože je s ní úzce propojena. Na začátku devadesátých let po dokončení jednotného vnitřního trhu předseda Komise Jacques Delors usiloval o završení ekonomické integrace vytvořením unie politické. I když k tomu měly přispět revize smluv, návrh Ústavy pro Evropu a Lisabonská smlouva, vytvoření politické unie je ve střednědobé perspektivě nereálné.

2 Charakteristika jednotlivých vývojových etap evropského integračního procesu

V následující kapitole se zaměřuji na významné mezníky v procesu integrace od konce 2. světové války až po současnou dobu. Kapitoly jsou rozděleny nikoliv po desetiletích, ale podle hlavních událostí, které se v daném období odehrály. Zařadila jsem zde i kapitolu soustředěnou na první myšlenky integrace, které bezesporu inspirovaly i novodobé iniciátory integrace.

2.1 První myšlenky integrace

I když hlavní myšlenky vedoucí k integraci v Evropě se zrodily až ve dvacátém století, těmto událostem předcházelo několik snah o sjednocení. Již o několik staletí dříve lidi napadala myšlenky bližší spolupráce s jinými národy, ale nejčastěji to byla touha vládců po moci a po co největším ovládaném území. Příkladem může být Římská říše, která ve vyhraných válkách získávala nová území a uvědomovala si, že dobýváním dalších získají větší bezpečnost a bohatství.

Ve středověku byla hlavním motivem sjednocení efektivní obrana křesťanských zemí Evropy. Francouzský právník a diplomat Pierre Dubois navrhoval pravidelná shromáždění šlechticů, kteří by se snažili zajistit mír v Evropě a také ji ochránit před arabskými nájezdy. Na českém území se v hlavě Jiřího z Poděbrad zrodila myšlenka vytvoření evropské konfederace s orgány, které by dané uskupení řídily. Lze vidět analogii mezi navrhovanými orgány a institucemi dnešní Evropské unie. Další koncepci sjednocené Evropy představil Maxmilien de Béthune, který poukazoval na nutnost garantovat celkovou bezpečnost Evropy a navrhoval, aby byl vytvořen Evropský senát, kde by se řešily spory států zapojených v tomto projektu.

V období novověku se ideou sjednocení zabývali nejen politikové, ale i filozofové a náboženští myslitelé. Takovým křesťanským myslitelem byl i Angličan William Penn, který navrhoval vytvoření evropského parlamentu, ve kterém by každý stát měl přidělen počet hlasů na základě ekonomické vyspělosti. S návrhem Konfederace evropských panovníků a společné obrany zajišťující mír v Evropě přišel francouzský myslitel Abbé de Saint-Pierre. Francouzský utopista Henri de Saint-Simon navrhoval vytvoření Spojených států evropských pod podmínkou fungující demokracie ve všech evropských státech.

Integrační myšlenky byly v období industrializace ovlivněny průmyslovou revolucí, která přinesla rozvoj komunikačních prostředků. Vznikají první sektorově orientované mezinárodní organizace sdružující poštovní a telegrafní služby. V hospodářské sféře dochází k navázání spolupráce v hutnickém průmyslu a k tarifním dohodám.

Pro novodobou integraci měl největší přínos rakouský hrabě Richard Coudenhove-Kalergi s dílem *Panevropa*, ve kterém uvedl jeho představy o uspořádání Evropy ve dvacátém století. Poukazuje na politickou roztržičnost, která by však mohla být překonána vytvořením politické unie. Na základě této myšlenky byla v roce 1923 vytvořena Panevropská unie v čele s Coudenhove-Kalergim. Zdůrazňoval, že sjednocená Evropa by nemohla vzniknout bez modernizace politických systémů a jejich vzájemné kooperace. Kalergi se zamýšlel nad vznikem pěti velmocí: Panevropy, Ameriky, Ruska, východní Asie (Čína a Japonsko) a Britského impéria. Rusko odmítl začlenit do Evropy z důvodu odlišných tradic a nedemokratického systému a Velkou Británii kvůli svým koloniálním závazkům a neochotě politického sjednocení. Myšlenka sjednocené Evropy se zamlouvala i předním evropským politikům jako byl Aristide Briand, který sám navrhoval vytvoření Evropské unie, nebo Edouard Herriot s návrhem Spojených států evropských.

V roce 1930 přišel Coudenhove-Kalergi s konečnou podobou uspořádání federalistické Evropy. Ekonomická a politická nestabilita však zabránila přijetí předloženého návrhu. I přes tento neúspěch Panevropská unie dále fungovala ve Francii, kde vedla protihitlerovské hnutí a zaměřovala se na uspořádání Evropy po skončení války. I když se některým zdál model Panevropy utopický, Coudenhove-Kalergi přinesl několik převratných myšlenek (např. touha po sjednocení by měla vycházet od prostého lidu), ze kterých jeho následovníci mohli čerpat.

Obranný charakter měl návrh Jeana Monneta na vytvoření Francouzsko-britské unie, která by zahrnovala spolupráci nejen v oblasti vojenství, ale podle Pitrové³ i ve společné správě zahraniční politiky, financí a hospodářství. Podání návrhu na vytvoření unie bylo ovlivněno začínající válkou a snahou o posílení vojenské obrany. Celá koncepce však byla zamítnuta v důsledku napadení Francie Německem.

Před koncem války se Belgie, Nizozemí a Lucembursko dohodly na vytvoření celní unie, která fungovala od roku 1948. Mezi těmito státy došlo k odstranění obchodních

3 PITROVÁ, Markéta., FIALA, Petr. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 40.

bariér a začali uplatňovat jednotný celní sazebník vůči třetím zemím.

Pokusů o navázání bližší spolupráce mezi evropskými zeměmi nebylo málo. Ať byly snahy o integraci více či méně úspěšné, tyto pokusy ukázaly, že Evropa usiluje o kooperaci a že toto téma bude aktuální i nadále.

2.2 Základní etapy vývoje integračního procesu v západní Evropě po roce 1945

Druhá světová válka a její výsledek navždy změnily Evropu. V důsledku vzájemného působení ekonomických, politických a sociálních faktorů se výrazně změnily ekonomické a politické vztahy v západní Evropě. Tyto faktory si vyžádaly potřebu reakce ze strany západních zemí v podobě rekonstrukce. Naplnění těchto cílů probíhalo v průběhu druhé poloviny dvacátého století a je možné zde rozlišovat pět, respektive 6 základních etap.

- a) „etapu integračních východisek, formovaných především výsledky a souvislostmi 2. světové války (1945 – 1951/52);
- b) etapu ekonomického a sociálního rozvoje a integrační dynamiky (1952 – 1973);
- c) etapu strukturálních krizí a stagnace integračního procesu (1973/74 – 1984/85);
- d) etapu prohloubení integrační dynamiky a podstatného rozšíření jejího teritoriálního rozměru (1985/86 – 1992)
- e) etapu formování Evropské unie a přípravy jejího východního rozšíření (1993 – 2003/2004)⁴

2.2.1 Etapa integračních východisek, formovaných výsledky a souvislostmi 2. světové války

V důsledku potřeby tzv. nového ducha dochází k formulování nových cílů a metod mezinárodně ekonomických i politických vztahů, budování mezinárodní a nadstátní spolupráce. „Tváří tvář dvěma supervelmocím válka oslabilu Evropu a je zapotřebí společným úsilím její pozici v celosvětovém kontextu zkonsolidovat a posilovat.“⁵

K naplnění tohoto cíle bylo nutné překonat negativa spojená s nacionalisticky

4 CIHELKOVÁ, Eva, JAKŠ, Jaroslav. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. s. 5-6.

5 CIHELKOVÁ, Eva, JAKŠ, Jaroslav. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. s. 6.

orientovanými státními strukturami, začlenit německou společnost, její hospodářství, politiku a obranu do institucionálních struktur. V Evropě té doby panuje myšlenka, že klasický národní stát je již přežitkem a že mír a bezpečnost je možné zajistit jen v rámci sjednocené Evropy. Vznikají také obavy ze sílicího vlivu Sovětského svazu ve střední a východní Evropě a tudíž je integrace chápána také jako ochrana před komunistickým vlivem a expanzivní politikou SSSR. Rozvoj společného trhu měl přispět k prohloubení zahraničního obchodu a liberalizaci volného pohybu v Evropě. Integrační proces měl také posílit postavení Evropy ve světovém dění a představovat určitou protiváhu k USA i SSSR, které určovaly rozložení sil na světě.

Iniciátorem integrace po skončení 2. světové války byl i Winston Churchill, který zastával federalistickou koncepci Evropy. Podmínkou pro zahájení evropského integračního procesu bylo podle něho sepsání všech představ o podobě budoucí federace. Tímto úkolem se zabývalo tzv. Hnutí za spojenou Evropu. Jejich práce vedla ke svolání Evropského kongresu v Haagu v roce 1948. Výsledkem zasedání byly podklady pro vytvoření Rady Evropy a přijetí Charty lidských práv a svobod. Snaha o další integraci byla komplikována rozdílnými názory na podobu spolupráce, zda postupovat podle mezivládně koncipovaného modelu či modelu nadnárodního. Díky přijetí kompromisu v květnu 1949 vznikla Rada Evropy⁶, která kombinovala oba modely integrace.

Hospodářství Evropy bylo 2. světovou válkou velmi postiženo. Nejvíce trpěl průmysl a zemědělství. Na poválečné obnově Evropy se nepodílely jen evropské státy, ale i USA, která podala pomocnou ruku v podobě tzv. Marshallova plánu (1948 – 1952), jehož podstatou byla distribuce finanční a materiální pomoci. Program nebyl určen jen vybraným zemím, ale zapojit se mohl kterýkoliv stát. Sovětský svaz však tuto pomoc odmítl, čímž potvrdil rozdělení sfér vlivu na světě.

Pomoc byla distribuována pod záštitou nově vzniklé Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci. Díky kompromisu se státy dohodly na mezivládní spolupráci, která byla pro členské státy nejvíce přijatelnou variantou. Vznik nové organizace napomohl k vyjasnění postojů evropských zemí k další integraci v jednotlivých oblastech.

6 Členy se stala Velká Británie, Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Dánsko, Norsko, Irsko, Itálie a Švédsko.

2.2.2 Etapa ekonomického a sociálního rozvoje a integrační dynamiky

Toto období představuje významný mezník ve vývoji integračního procesu. „Klíčovou roli zde sehrála iniciativa francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana, dotýkající se úpravy spolupráce v sektoru uhlí a oceli. V roce 1952 založené Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) si kladlo za cíl vytvořit pro dva významné produkty, uhlí a ocel, společný trh.“⁷ Tímto krokem měla být zabezpečena společná kontrola, plánování a odbyt. Motivací bylo taktéž odstranit nepřátelství mezi Německem a Francií a zamezit tak eventuálnímu ohrožení Francie Německem. Německý kancléř Konrad Adenauer tento projekt přivítal, protože si uvědomoval šanci na získání rovnoprávného postavení v rámci mezinárodních vztahů.

Členy nově vzniklého společenství se staly již zmíněná Francie a Německo a dále Nizozemsko, Belgie, Lucembursko a Itálie. Negativní postoj k tomuto společenství zastávala Velká Británie, která i přesto, že byla jedním z největších producentů uhlí a oceli v Evropě, upřednostnila spolupráci s USA a vztahy se zeměmi Commonwealthu. Záporný postoj ovlivněn úzkými obchodními vazbami s Velkou Británií zaujímal i severské země. Neshodovaly se ani s principem nadnárodního řízení tohoto společenství, jelikož nebylo slučitelné s tradičním chápáním státní svrchovanosti.

Hlavním cílem ESUO bylo již zmíněné vytvoření společného trhu s uhlím a ocelí, postupné zrušení cel mezi členskými státy. Jedním ze strategicko-politických cílů byla kontrola uhelného a ocelářského průmyslu Německa, což ve svém důsledku znamenalo i umožnění kontroly zbrojení. Převládal názor, že pokud dojde k integraci jednoho ze sektorů ekonomiky, povede to i k integraci sektorů dalších. Iniciátoři projektu ESUO předpokládali, že dojde nejen k ekonomické integraci, ale i k následné politické integraci členských států.⁸

Vytvoření nového společenství přineslo i vznik nových institucí. Nejdůležitější postavení měl Vysoký úřad, který fungoval na nadnárodním principu. Měl jedinečnou pravomoc regulovat ceny v případě potíží v daných odvětvích. Vysokému úřadu

7 CIHELKOVÁ, Eva, JAKŠ, Jaroslav. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. s. 8.

8 Jako první pokus o politickou integraci můžeme považovat tzv. Plevelův plán z roku 1952. Tento plán navrhoval vytvoření Evropského obranného společenství (EOS) skládajícího se z evropské armády, která by spadala pod jednotné ministerstvo obrany. I když Smlouva o EOS byla podepsána, v průběhu ratifikačního procesu došlo k nejasnostem ohledně budoucnosti projektu a postoj zemí byl ovlivněn změnami ve světové politice – ukončení Korejské války, smrt Stalina. Díky těmto důvodům nedošlo k ratifikaci smlouvy a celý projekt skončil nezdarem.

napomáhal Poradní výbor, který hájil zájmy výrobců, zaměstnavatelů a spotřebitelů. Dalšími orgány byla Rada fungující na základě mezivládního paradigmatu, nezávislý Soudní dvůr a Shromáždění ESUO reprezentované zástupci národních parlamentů.

Velká Británie se projektu ESUO nezúčastnila, ale snažila se o vytvoření Západoevropské unie (ZEU), která navazovala na Západní unii⁹ založenou v roce 1948 na základě Bruselské smlouvy. Tato smlouva byla modifikována a v roce 1954 vstoupila v platnost jako Smlouva o Západoevropské unii. Hlavní snahou bylo začlenit nejen Spolkovou republiku Německo, ale i Itálii, která taktéž trpěla po porážce ve 2. světové válce. Členy této nové organizace se stala Velká Británie, Francie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Spolková republika Německo a Itálie. Západoevropská unie si kladla za cíl čelit neustávající hrozbě Sovětského svazu.

Napětí vyvolané studenou válkou se začalo poněkud zmírňovat, a proto iniciátoři integrace upustili od myšlenky integrace obranných vojsk a zaměřili se na ekonomickou oblast. Jednání probíhala na půdě institucí ESUO, kde se střetávaly dva názorové proudy na další směřování integračního procesu. Jedním z názorů na budoucnost integrace byla snaha o dosažení užší politické spolupráce. Tím druhým návrhem bylo postupné prohlubování sektorové integrace, kde byl kladen důraz zejména na oblast dopravy a zemědělství. Jean Monnet si byl vědom potenciálu využití jaderné energie, a tak navrhoval soustředit se na integraci tohoto sektoru. V roce 1955 proběhla konference v Messině, kde na základě návrhů belgického politika Paula-Henriho Spaaka byly položeny základy dvou nových institucí; Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství atomové energie (EURATOM). V roce 1957 byly podepsány tzv. Římské smlouvy, tj. Smlouva o zřízení Evropského hospodářského společenství a Smlouva o zřízení Evropského společenství pro atomovou energii, a tím vedle ESUO začaly fungovat dvě nová evropská společenství.

Hlavním cílem EHS bylo vytvoření společného trhu postupným sbližováním hospodářských politik jednotlivých členských zemí. K tomuto postupnému sbližování mělo přispět vybudování společného trhu s volným pohybem tzv. čtyř svobod; osob, zboží, služeb a kapitálu, které mělo být dokončeno během dvanácti až patnácti let. Tohle časové období bylo rozděleno na tři stádia, kdy během prvních dvou stádií mělo být ponecháno jednomyslné hlasování a ve třetí etapě, tj. od 1. ledna 1966, se mělo přejít k hlasování

9 Západní unie vznikla za účelem obranné aliance proti případné agresi Německa.

většinovému. U zemědělského sektoru se také předpokládalo vytvoření společného trhu, ale najít kompromis mezi státy, které jsou spíše průmyslové nebo spíše zemědělské, bylo složité. Smlouva o EHS tedy musela zohledňovat zájmy všech stran a Komise se proto snažila o dosažení kompromisu pomocí tzv. balíkového jednání.¹⁰

Organizační strukturu EHS převzala od ESUO, opět byla zachována kombinace mezivládního a nadnárodního principu. Hlavním orgánem byla Komise skládající se z devíti komisařů. Dalšími orgány byla Rada ministrů, zastávající roli legislativního orgánu, Parlamentní shromáždění, zajišťující kontakt s národními parlamenty, poradní Hospodářský a sociální výbor a v neposlední řadě nezávislý Soudní dvůr, který dbal na dodržování smluv.

Evropské společenství pro atomovou energii si kladlo za cíl vytvořit společný trh s nukleárními materiály, podporovat jeho mírové využití a bezpečné používání. Důraz byl rovněž kladen na rozvoj jaderného programu a podporu rozvoje výzkumu, protože využití nukleární energie v sobě skrývalo velký potenciál v podobě budoucího energetického zdroje. Institucionální struktura Euratomu byla taktéž vytvořena podle modelu ESUO.

Vytvoření uvedených dvou Společenství znamenalo velký posun v oblasti integrace. Došlo k intenzivnímu rozvoji hospodářství a k celkovému oživení evropských ekonomik. Již v roce 1968 byla v rámci EHS vytvořena celní unie, byla odstraněna vnitřní cla a zaveden společný celní sazebník vůči nečlenským státům. Není proto divu, že si daného úspěchu všimaly i nečlenské státy, zejména pak Velká Británie, která sice měla zájem vytvořit pásmo volného obchodu, ale odmítala myšlenku vytvoření nadnárodních orgánů. Téměř ve stejné době Velká Británie iniciovala založení Evropského sdružení volného obchodu (ESVO). Členy¹¹ tohoto projektu se staly státy, které sice měly zájem o bližší hospodářskou spolupráci, ale projekt EHS se jim z politických či jiných důvodů nezamlouval. ESVO bylo ze strategických důvodů Velké Británie zaměřeno pouze na průmyslové výrobky a nekladlo si za cíl ani širší politickou spolupráci.

Velká Británie si byla vědoma úspěchu fungování EHS a v důsledku vnitropolitických změn v roce 1961 podala žádost o vstup¹². Při zahájení rozhovorů o přistoupení předložila Velká Británie několik podmínek, za kterých by do EHS vstoupila.

10 Podle Pitrové v praxi uplatňování této zásady znamenalo, že vždy se projednávalo několik záležitostí najednou, aby mohly být uspokojeny zájmy všech členských zemí.

11 Členy ESVO se stala: Velká Británie, Rakousko, Švýcarsko, Portugalsko, Švédsko, Norsko a Dánsko.

12 Dalšími státy, které měly zájem o vstup bylo Dánsko a Irsko.

Jednalo se o akceptování preferenčních vztahů s Commonwealthem, zohlednění britského zemědělství a v neposlední řadě uznání závazků k členům ESVO. Žádost o přistoupení byla vetována francouzským prezidentem de Gaullem v Radě ministrů. Toto odmítnutí znamenalo zmrazení veškerých diskuzí o rozšíření na dlouhou dobu a způsobilo zhoršení vztahů na půdě Společenství, proto rok 1963 lze považovat za začátek krize integračního procesu.

I přes krizi došlo k významnému posunu v zjednodušení komunikace v rámci všech orgánů ESVO, EHS a EURATOMU. Podpis Slučovací smlouvy 1. července 1967 přispěl ke zjednodušení a zpřehlednění mechanismu komunikace uvnitř Společenství a napomohlo tomu také spojení orgánů, kdy Evropské společenství (ES) bylo reprezentováno pouze jednou Komisí a jednou Radou.

V průběhu šedesátých let se střetávají dvě integrační koncepce, jedna kladla důraz na Evropu založenou na nadnárodním principu¹³, na druhé straně stála Francie, která se snažila o prosazování mezivládního paradigmatu a ponechání jednomyslného hlasování. K dané situaci nepřispěly ani spory vedené o zdrojích příjmů tvořené do roku 1969 pouze příspěvky členských států. Komise se snažila o odstranění tohoto způsobu financování a současně řešila komplikovanou otázku týkající se společné zemědělské politiky, protože výrazně zatěžovala rozpočet. Předseda Komise Hallstein se rozhodl danou situaci řešit pomocí tzv. balíkového jednání, kdy se snažil o vyrovnání nevýhod výhodami. „...šlo o zavedení vlastních příjmů Společenství z cel a dovozních přírážek výměnou za vysoce stanovené zemědělské ceny.“¹⁴ Francie sice nesouhlasila se zavedením vlastních příjmů, ale otázka vysokých zemědělských cen pro ni byla přijatelná, na druhou stranu si uvědomovala, že se blíží datum přechodu do třetího stádia budování společného trhu znamenající počátek většinového hlasování, a proto navržený balík 30. června 1965 odmítla. Odchodem francouzského ministra zahraničí ze zasedání Rady ministrů a stažením veškerých francouzských reprezentantů z vedení důležitých výborů začalo období tzv. politiky prázdných křesel.

Danou situaci vyřešil tzv. Lucemburský kompromis, Francie si vydobyla ústupky v oblasti společné zemědělské politiky, která se bude projednávat bez otázky vlastních příjmů, a vynutila si zavedení tzv. faktického veta při hlasování v Radě. Veto mohl použít

13 Tento princip prosazovala Itálie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko i Německo.

14 PITROVÁ, Markéta, FIALA, Petr. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 90.

kterýkoliv členský stát, který považoval projednávanou problematiku za „životní zájem“ a nechtěl od svých požadavků ustoupit. Tímto se výrazně zpomalila rychlost další integrace a nalezení kompromisu složitější. Krizi v integraci potvrdil fakt, že v roce 1967 Velká Británie, později i Dánsko, Irsko a Norsko podaly žádost o členství v ES. Nicméně francouzský prezident de Gaulle opět vyjádřil svůj odmítavý postoj a k rozšíření nedošlo.

2.2.3 Etapa strukturálních krizí a stagnace integračního procesu

Začátek této etapy byl ovlivněn otřesy v mezinárodním měnovém systému, které byly vyvolány prudkým zvýšením světových cen ropy, zemního plynu a dalších energetických zdrojů. Není proto divu, že dané změny cen měly vliv na řadu průmyslových odvětví v západní Evropě. Západoevropský trh čelil velké konkurenci z Japonska a nově industrializovaných zemí jihovýchodní Asie, výsledkem bylo zpomalení hospodářského růstu a zvyšování nezaměstnanosti zejména v ocelářském, hutním, textilním a strojírenském průmyslu.

Krise ve Společenství vedla v roce 1969 ke svolání Haagského summitu. Předpokládalo se, že díky nově zvolenému francouzskému prezidentovi Georgi Pompidouovi, bude jednodušší najít konsenzus v projednávání daných témat, zejména pak v otázce rozšíření. Summit si stanovil tři hlavní priority: „...dokončení, prohloubení a rozšíření.“¹⁵ Dokončení mělo podle Pitrové¹⁶ znamenat vyřešení doposud neuskutečněných cílů v oblasti politik a institucí, prohloubení vyjadřovalo úsilí o realizování nových aktivit Společenství a rozšíření znamenalo realizovat první vlnu rozšiřování ES, které bylo doposud zbržděno francouzským zamítnutím.

Výsledkem Haagského summitu bylo předložení Wernerova plánu, jenž navrhoval vytvoření měnové unie členských zemí. Bohužel realizace tohoto projektu byla přerušena nestabilitou na mezinárodních měnových trzích v důsledku rozpadu brettonwoodského systému a s ním spojené role amerického dolaru. Dalším předloženým návrhem byla Davignonova zpráva s námětem užší politické spolupráce se zahraničím a navázání obchodních vztahů se třetími zeměmi. Přijetím Davignonovy zprávy vznikla Evropská politická spolupráce (EPS) zavádějící pravidelné setkávání ministrů zahraničí, které bylo odděleno od jednání ES. Dalším z důležitých výsledků Haagského summitu byla dohoda

15 PITROVÁ, Markéta, FIALA, Petr. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 94.

16 PITROVÁ, Markéta, FIALA, Petr. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 94.

o zahájení jednání o přistoupení k ES s Velkou Británií, Irskem, Dánskem a Norskem. Velká Británie se bála přijetí společné zemědělské politiky a výše britského příspěvku do rozpočtu ES, ale i přes tyto obavy bylo přistoupení odsouhlaseno. Souhlas se vstupem Irska do ES byl potvrzen referendem a v Dánsku bylo přistoupení odsouhlaseno parlamentní cestou. Jediným státem, kterému se nepodařilo dosáhnout kladného výsledku v referendu, bylo Norsko, které se obávalo ohrožení vlastního zemědělského a rybářského sektoru. Norsko tedy v roce 1973 k ES nepřistoupilo, ale podařilo se mu vyjednat dohodu o volném obchodu.

Haagský summit je považován za významný posun v integraci, protože i přes období eurosklerózy dokázal schopnost států dohodnout se na dalších krocích v cestě za společnou Evropou.

Brzy po prvním rozšíření ES Británie podala námitky na výši jejího příspěvku do společného rozpočtu. Británie doplácela na společnou zemědělskou politiku, protože byla nucená dovážet potraviny z členských zemí za vyšší ceny, než jaká byla cenová úroveň na světových trzích. Navíc nesouhlasila se zvýšením příspěvku na víc než dvojnásobek¹⁷ po pěti letech setrvání ve Společenství. Tyto důvody vedly k uspořádání referenda o setrvání ve Společenství. Hlasování lidu skončilo kladně, a tak se řešení tzv. britského problému odsunulo. Znovu se tímto tématem zabývala Margaret Thatcherová, která si na summitu ve Fontainebleau v roce 1984 vymohla navrácení 66 % britského příspěvku výměnou za hlasování o zvýšení příjmové části rozpočtu. Vyřešením tohoto problému se v Británii zlepšilo vnímání členství v ES a konečně bylo považováno za výhodné.

Pro tuto etapu je charakteristická stagnace institucionálního systému, který přímo vyzýval k reformě jednotlivých orgánů i ke zřízení institucí nových. Poukazovalo se zejména na důsledky přijetí Lucemburského kompromisu, kdy došlo k oslabení Komise, a také na nárůst byrokracie v jednotlivých institucích vedoucích k neefektivnímu jednání. Novinkou v institucích ES byla od roku 1974 Evropská rada, která spočívala v setkávání hlav států a vlád na pravidelných summitech. Od roku 1979 se poprvé volilo přímo do Evropského parlamentu, což umožnilo veřejnosti se aktivně podílet na složení této instituce.

Posun nastal i v rozšiřování ES, kdy zájem o členství, podpořen summitem ve

17 Z 8,64 % na 18,92 % PITROVÁ, Markéta., FIALA, Petr. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 98.

Fontainebleau, projevily tři jižní státy, tj. Portugalsko, Španělsko a Řecko. Poslední zmíněný stát sice o členství zažádal již na konci padesátých let, ale z důvodu nesplňování kritéria hospodářské rozvinutosti získalo jen status přidruženého člena. Vyjednávání o přistoupení bylo přerušeno vojenským převratem a zavedením plukovníkého režimu v roce 1967. Po obnovení řecké demokracie v roce 1974 již Řecku nic nebránilo v zahájení předvstupních rozhovorů a v roce 1981 se stalo právoplatným členem ES. Španělsko a Portugalsko si o členství zažádalo v roce 1962, ale v cestě k úspěšnému přijetí jim stály vládnoucí diktátorské režimy. Až po jejich pádu v polovině sedmdesátých let s nimi Společenství zahájila rozhovory o přistoupení. Členské státy se obávaly velké ekonomické zátěže, protože se v porovnání s původní šesticí zakládajících států jednalo o země chudé s málo rozvinutým průmyslem a převažujícím zemědělským sektorem. Díky snaze podpořit nově vznikající demokratické režimy bylo přistoupení akceptováno a od roku 1986 se oba státy staly právoplatnými členy.

Kandidatura tří jižních zemí, které se v polovině sedmdesátých let zbavily autoritativních režimů, si vyžádala rozšíření podmínek vstupu do ES. Doposud musela kandidátská země splňovat pouze teritoriální podmínku, a to být zemí evropskou. Nově musela kandidátská země splňovat požadavek demokratického režimu garantujícího lidská práva a svobody.

2.2.4 Etapa prohloubení integrační dynamiky a podstatného rozšíření jejího teritoriálního rozměru

Rok 1985 je považován za vrchol dlouhodobého úsilí o reformu ES. Na počátku tohoto roku se hlavou Komise stal Jacques Delors, který kladl důraz na zintenzivnění integračního procesu. Nový předseda Komise byl zastáncem posílení nadnárodního rozměru Společenství, protože jen tak mohla být úspěšně vytvořena politická unie. Mezi jeho další priority patřil rozvoj nových aktivit v oblasti sociální sféry a dosažení dalšího stupně ekonomické integrace, a to vytvořením Hospodářské a měnové unie. Delors si byl vědom přetrvávajících překážek v dokončení projektu volného pohybu čtyř svobod, a proto nechal vypracovat tzv. Bílou knihu o Dokončení vnitřního trhu. Tímto úkolem byl pověřen britský komisař pro obchod Arthur Cockfield, který sestavil seznam překážek bránících volnému pohybu čtyř svobod, ty rozdělil do tří skupin na fyzické, daňové a technické. Bílá kniha také stanovila termín definitivního dokončení vnitřního trhu na 1. ledna 1993.

Bílá kniha o vnitřním trhu se nezabývala jen dokončením již zmiňovaných úkolů, ale snažila se i o prohloubení spolupráce v dalších oblastech. Nově vzniklým projektem se stala tzv. Schengenská dohoda (1985), která si kladla za cíl: „...zrušení kontrol osob na vnitřních hranicích včetně letišť a přístavů, sladění vízové a azylové politiky a založení společného pátracího a informačního počítačového systému (SIS – Schengen Information system) na pomoc proti kriminalitě a drogám.“¹⁸ K této mezivládní spolupráci se na počátku nepřipojily všechny členské státy ES, ale pouze Německo, Francie, Belgie, Lucembursko a Nizozemí. Velká Británie a Irsko si ponechaly vlastní pravidla v otázce cestování. Později se k dohodě přidaly i stávající členské země spolu s nově přistupujícími.

Za hlavní událost této etapy lze považovat uzavření Jednotného evropského aktu (JEA), který prolomil období eurosklerózy trvající od druhé poloviny sedmdesátých let a stanovil nové cíle integrace. V tomto dokumentu byl definován vnitřní trh a znovu bylo potvrzeno datum dokončení jednotného vnitřního trhu do 31. prosince 1992. Velký přínos JEA měl i pro institucionální strukturu, která si vyžadovala nutnou reformu. Evropský parlament získal možnost spolupráce na přijímání evropské legislativy a byla nutnost jeho souhlasu v některých projednávaných otázkách, např. přijímání nových členů nebo přidružených států. Byla také zavedena nová procedura spolupráce umožňující Evropskému parlamentu předkládat Radě pozměňující návrhy v tzv. druhém čtení. Díky zvýšení počtu členských zemí v ES bylo čím dál složitější najít konsenzus v projednávaných otázkách, proto bylo rozšířeno hlasování kvalifikovanou většinou. Další novinkou bylo začlenění Evropské politické spolupráce do struktury Evropského společenství.

Jednotný evropský akt byl první plošnou revizí Římských smluv¹⁹, kdy po několika letech stagnace integrace a ekonomických problémů došlo k výraznému posunu v jednání mezi hlavami vlád, kteří byli schopni se dohodnout na dalším společném postupu.

Rozsáhlé integrační reformy měly dopad i na rozpočet ES, proto byla nutná jeho revize. Návrh na reformu celkové finanční politiky pod názvem Delorsův balík I zpracovala Komise v čele s předsedou Jacquem Delorse. Shody mohlo být dosaženo jen díky propojení kompromisů v různých sektorech, opět využití tzv. balíkového jednání, aby všechny strany něco získaly a daný návrh mohly odsouhlasit. Konkrétně v tomto balíku

18 KÖNIG, Petr a kolektiv. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, spol. s. r. o., 2006. s. 52.

19 Římské smlouvy zahrnují: Smlouvu o EHS, Smlouvu o Euratom

došlo k propojení otázky střednědobého financování ES s reformou společné zemědělské politiky. Zemím s nižší ekonomickou úrovní byly nabídnuty nové strukturální fondy nebo byly upraveny fondy stávající.

Celé období bylo ovlivněno snahou o dokončení vnitřního trhu ES, proto se dané téma stalo středem ekonomického i politického zájmu. Zájem o spolupráci na tomto projektu projevíly i členské země ESVO, ve druhé polovině devadesátých let se k začlenění do vnitřního trhu přihlásily i nově transformující se státy střední a východní Evropy a začaly s implementací daného primárního práva ještě dříve, než měly jistotu, že budou přijaty mezi členské země ES. Tlak na co nejdřívější dokončení jednotného vnitřního trhu byl způsoben zhoršující se pozicí ES na světových trzích, kdy docházelo k oslabení konkurenceschopnosti vůči Japonsku, USA a jihovýchodní Asii. Výhodami plynoucími z dokončení vnitřního trhu se zabývala Cecchiniho zpráva, která poukazovala na pozitivní makroekonomické i mikroekonomické efekty, které by z dokončení plynuly. Na druhou stranu sumarizoval i rizika; poukazoval na možné negativní dopady na nezaměstnanost v některých regionech nebo bankrot podniků, které neobstojí v novém konkurenčním prostředí. Předpokladem pro vytvoření vnitřního trhu bylo překonání překážek fyzických či materiálních, technických a daňových. Odstranění fyzických bariér představovalo zrušení kontrol na vnitřních hranicích ES pro zboží, osoby, kapitál i služby, druhou skupinu překážek představovalo odstranění rozdílů v normách a předpisech a poslední skupina zahrnovala harmonizaci daní, což se ukázalo být jednou z nejsložitějších oblastí vnitřního trhu.

Projekt na dokončení společného trhu byl ve velké míře po legislativní stránce naplněn do konce roku 1992, ale stále zbývalo několik oblastí, které nebyly dořešeny. Týkalo se to zejména sektorů s pomalejším tempem privatizace, např. energetiky, dopravy, telekomunikací a pošt. Po roce 1992 se kladl důraz na zjednodušování komunitárních norem, vytváření co nejvhodnějšího prostředí pro podnikání s důrazem na konkurenceschopnost, duševní vlastnictví a dodržování jakosti. Velká pozornost byla věnována i ochraně životního prostředí.

V procesu upevňování vnitřního trhu se střetávaly dva názory na další postupování v této oblasti. Část členských států zastávala názor, že je nutné další prohlubování tržního prostředí a také odstraňování nově vznikajících překážek bránících v pohybu čtyř svobod. Naopak druhá skupina států se přikláněla spíše k souladu hospodářské soutěže se sociální

dimenzí. Střetávání těchto dvou názorů přispívalo k posilování konkurenceschopnosti vůči ostatním ekonomicky silným zemím.

2.2.5 Etapa formování Evropské unie a přípravy jejího východního rozšíření

Tuto etapu lze vymezit podpisem Smlouvy o Evropské unii z roku 1992 a platností Smlouvy o přistoupení k Evropské unii (1. květen 2004). Těmto událostem předcházela změna politické situace v Evropě, kdy došlo k pádu komunistického režimu a k rozpadu bipolárního světa. Bylo to poprvé od konce 2. světové války, co se většině státům nabídla příležitost mírové spolupráce a spojenectví. Tyto změny vyvolaly nutnost projednávat další postup v integraci. Představitelé členských zemí si byli vědomi, že bude nutné přistoupit k revizi smluv, a proto svolali dvě mezivládní konference zabývající se politickou a Hospodářskou a měnovou unií. Předpokládalo se, že k jejich uzavření dojde do konce roku 1992. Opět se střetávaly dva názory na další postup v integraci. Na jedné straně stáli zastánci zintenzivnění integračních aktivit a na druhé byli příznivci dalšího rozšiřování ES. Předseda Komise Delors podporoval jak zintenzivnění integrace, tak zároveň jeho prohloubení, a snažil se o to, aby byl posílen nadnárodní princip celého Společenství.

Výsledkem jednání byl podpis Smlouvy o EU²⁰ dne 7. února 1992 v Maastrichtu, která zavedla pojem Evropská unie²¹. Byla to doposud největší revize zřizovacích smluv a dané modifikace si před ratifikací vyžádaly ústavní změny ve většině členských států. Tato smlouva zastřešovala tři Společenství se všemi okruhy spolupráce, které do té doby existovaly. Nově pak vznikla Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) a Spolupráce v oblasti justice a vnitra navazující na Schengenskou dohodu v otázkách přistěhovalectví, víz a azylu. Vznikla struktura nazývaná jako Maastrichtský chrám tvořený třemi pilíři. První pilíř reprezentuje Evropská společenství založená na supranacionálním principu, druhý pilíř zastupuje SZBP s mezivládním paradigmatem a třetí pilíř tvoří Justice a vnitra fungující taktéž na mezivládním principu. Zavedením SZBP a Justice a vnitra došlo k definování nových cílů Společenství, které sice znamenaly posun směrem k dalšímu rozvoji integrace, ale vzhledem ke své citlivé povaze v těchto oblastech nemohla být použita komunitární metoda, proto jim byl ponechán mezivládní rozměr, a v přijímání společných akcí a postojů bylo ve většině případů potřeba jednomyslného

²⁰ Podle místa podpisu též označována jako Maastrichtská smlouva.

²¹ Pojem Evropská unie zazněl podle Königa již dříve ve Stuttgartské deklaraci Evropského parlamentu v roce 1983 a je možné říci, že v JEA se jednalo o přichystání půdy pro nový název.

rozhodnutí.

Smlouva o EU navázala na cíl již uvedený v JEA, a to na budování Hospodářské a měnové unie. Smlouva ustanovila vytvoření Hospodářské a měnové unie do roku 1999 a podle modelu v Delorsově zprávě (1989) stanovila tři etapy:

1. První etapa: 1. 7. 1990 – 31. 12. 1993 – završení vnitřního trhu, spolupráce mezi centrálními bankami členských států, zajištění volného pohybu kapitálu mezi členskými zeměmi bez jeho kontroly.
2. Druhá etapa: 1. 1. 1994 – 31. 12. 1998 – zajištění konvergence ekonomických a měnových politik členských států směřujících k naplnění kritérií uvedených ve Smlouvě.
3. Třetí etapa: propojení směnných kurzů měn účastnických zemí a zavedení společné měny euro. V tomto období se také počítalo se založením Evropské centrální banky. Pouze ty státy, které splnily konvergenční (maastrichtská) kritéria²², se mohly účastnit třetí etapy.

Ve Smlouvě o EU byl nově ukotven pojem občanství Unie, které ovšem nenahrazovalo státní příslušnost členského státu, pouze ho doplňovalo. Občané EU získali právo volit v obecních volbách a ve volbách do Evropského parlamentu, právo na konzulární a diplomatickou ochranu při pobytu ve třetích zemích, kde nemá daný stát konzulární zastoupení a také ekonomická práva spojená s volným pohybem, svobodou usazování a svobodou poskytovaných služeb.

Kromě zavedení občanství Unie vznikl další pojem, a to princip subsidiarity. Princip subsidiarity měl napomoci k prohlubování demokratických základů Evropské unie. „Podstata principu subsidiarity spočívá v tom, že v oblastech, které nespádají do jeho výlučné pravomoci, vyvíjí Společenství činnost jen tehdy, pokud cíle navrhované činnosti nemůže být uspokojivě dosaženo členskými státy, avšak může jich být, co do rozsahu a účinku, lépe dosaženo Společenstvím.“²³

Maastrichtská smlouva přinesla rozsáhlé institucionální změny a novely. Dochází

22 Tři kritéria se týkala měnových otázek (inflace, kurz, úroky) a dvě stanovovala limity pro deficit a dluh veřejných financí. Obecným zájmem je zajistit stav, aby země vstupující do měnové unie byly stabilní a poskytovaly tak záruky, že nezpůsobí problémy v budoucnu.

23 ŠIŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo 1 - ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007. s. 243.

k rozšíření pravomocí Evropského parlamentu, který v rámci legislativního procesu získává spolurozhodovací pravomoc, ale jen ve Smlouvě uvedených případech²⁴, a nově získal právo absolutního veta. Komisařům byla upravena délka mandátu ze čtyř na pět let, aby to odpovídalo délce mandátu poslanců Evropského parlamentu.

Po rozsáhlých změnách uskutečněných Maastrichtskou smlouvou bylo nutné schválení daného dokumentu ve dvanácti členských zemí buďto parlamentní cestou, nebo pomocí referenda. Ratifikace Smlouvy o EU však neprobíhala hladce. Díky komplikacím v procesu přijímání²⁵ musel být posunut termín vstupu v platnost na začátek roku 1993. Smlouva o EU vstoupila v platnost 7. února 1993 a zasloužila se o doposud největší reformu práva Evropského společenství a stala se významným mezníkem v procesu integrace.

Integrační proces reagoval na rostoucí zájem zemí střední a východní Evropy o vstup do EU. Tyto země po dlouhé době strávené pod vlivem Sovětského svazu se snažily o transformaci politik a ekonomik, a zajistit tím fungování demokratických režimů. Evropská rada na zasedání v Kodani (1993) stanovila tzv. kodaňská kritéria, jejichž splnění podmiňovalo vstup nových členských zemí do EU. Podmínky lze rozdělit na:

1. politické a institucionální – musí se jednat o stát se stabilním demokratickým a institucionálním systémem, který klade důraz na dodržování lidských práv a respektuje menšiny
2. ekonomické – daný stát musí mít fungující tržní ekonomiku a musí být schopen odolávat konkurenčním tlakům v rámci EU
3. legislativní – země musí být schopna plnit závazky vyplývající z členství, zajistit začlenění legislativy ES do legislativy národní a ztotožňovat se s cíli politické, hospodářské a měnové unie

Členské země si na druhou stranu uvědomovaly, že připravené pro vstup nemůžou být jenom země usilující o členství, ale i samotná Evropská unie musí být přichystaná jak institucionálně, tak finančně, aby přijetí nových členů nenarušilo celkové tempo evropské integrace.

24 Jedná se o oblast vnitřního trhu, ochrany spotřebitele, životního prostředí, transevropských dopravních, energetických a spojových sítí.

25 Komplikace nastaly ve Francii, Německu, Dánsku a Velké Británii.

Nedlouho po dokončení ratifikace Smlouvy o EU bylo zahájeno schvalování žádostí o přistoupení Rakouska, Finska, Švédska a Norska. Nově přistupující země již musely přijmout Smlouvu o EU. Rakousko bylo zakládajícím státem ESVO a díky dohodě o volném obchodu s ES čile obchodovalo již před vstupem. Rakousko trvalo na ponechání jeho neutrality, zvláštním režimu v zemědělství nebo v politice životního prostředí. Referendum dopadlo kladně, proto Rakousku nic nebránilo ve vstupu do EU. Finsko si vyjednalo výjimku v oblasti rybářského průmyslu a v zemědělství, které podléhalo dotacím finské vlády. Vstup Finska do EU byl podpořen v referendu. Poslední zemí s úspěšným výsledkem referenda bylo Švédsko. I přes několik sporných oblastí se mu podařilo dohodnout na ústupcích zejména ve SZBP, ponechání tzv. principu veřejnosti, který umožňuje občanům nahlédnout do úřední dokumentace. V této vlně rozšíření se opět o vstup hlásilo Norsko. V referendu se norští občané vyjádřili záporně, protože se obávali zásahů do zemědělství a rybářství. Evropská unie se tedy k 1. lednu 1995 rozšířila o tři nové státy, které díky svému kladnému vztahu k životnímu prostředí, přinesly do Unie nové náměty na bližší spolupráci.

I když Maastrichtská smlouva přinesla velké změny, nevyřešila vše, co původně měla, proto se v průběhu dalších let počítalo s kritickým zhodnocením fungování Smlouvy o EU a následným svoláním nové mezivládní konference, která by provedla revizi. Hlavními body jednání mělo být: přiblížení EU jejím občanům, boj s nezaměstnaností, posílení demokratických základů EU, problematika víz, azylu a přistěhovalců, větší akceschopnost na poli SZBP, příprava EU na rozšíření a v neposlední řadě také návrh nového víceletého rozpočtu EU. Revize Smlouvy o EU byla završena zasedáním Evropské rady v Amsterdamu podpisem ministry zahraničních věcí 2. října 1997 a po ratifikaci v členských zemích vstoupila v platnost 1. května 1999.

Jaké byly hlavní přínosy této Smlouvy? V porovnání s Maastrichtskou smlouvou nebylo dosaženo takových výsledků, ale i přesto přinesla změny. Agenda vízové, azylové a přistěhovalcké politiky byla přesunuta ze třetího pilíře do pilíře prvního, a tak se stala součástí primárního práva EU. Důvodem byla snaha urychlit a ulehčit spolupráci členských zemí v těchto záležitostech. Ve SZBP byla zavedena tzv. konstruktivní absence, kterou daný stát může použít, pokud nesouhlasí s projednávanou otázkou u které je potřeba jednomyslnosti, ale nechce použít právo veta, čímž by projednávanou otázku zablokoval.

Místo toho se zdrží hlasování, a tím nezabrání ostatním státům přijmout příslušné rozhodnutí. Ve druhém pilíři vznikla nová funkce Vysokého zmocněnce pro SZBP, který má za úkol reprezentovat EU v otázkách zahraniční politiky.

V Amsterodamské smlouvě byl zaveden tzv. model vícerychlostní integrace, který státům umožňoval zvolit si své tempo a rozsah v přijímání nových závazků, došlo k bližší specifikaci občanství Unie, jež nenahrazuje, ale pouze doplňuje příslušnost členských států.

Bohužel nedošlo k vyřešení institucionální reformy, která by připravila Unii na fungování v rozšířeném počtu. Nevyřešení této agendy si vynutilo svolání další mezivládní konference.

Jak již bylo zmíněno, v této etapě čekalo Evropskou unii největší rozšíření v dějinách. Komise kladla velký důraz na připravenost kandidáta na vstup v souladu s kodaňskými kritérii. Členské státy si logicky nemohly dovolit přijmout státy, které by mohly ohrozit stabilitu celého ES, a také nechtěly, aby vstup nových zemí byl úspěšán, což by mohlo mít negativní vliv na samotné kandidátské země.

Na návrh Komise byl zpracován akční plán Agenda 2000, který se mimo jiné zabýval problematikou rozšíření EU a možných problémů s ním spojených. Součástí akčního plánu byly posudky zemí, které se v té době ucházely o členství v EU. Posuzovala se připravenost zemí na členství v porovnání se stanovenými kodaňskými kritérii. Kandidátské země byly pravidelně hodnoceny a na základě výsledků byla stanovena tzv. lucemburská skupina (1997), se kterou byly zahájeny negociace jako první. Do této skupiny patřila Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovinsko, Estonsko a Kypr. Později se k této skupině států přidala i tzv. helsinská skupina (1999) tvořená Lotyšskem, Litvou, Slovenskem, Bulharskem, Rumunskem a Maltou. I když s helsinskou skupinou byly negociace zahájeny později, orgány EU nevyklučovaly završení negociací stejně, dokonce i dříve. Vše záleželo na úspěšnosti přijímání komunitárního práva. Turecko podalo přihlášku podstatně dříve, ale protože nesplňovalo základní demokratické požadavky obsažené v kodaňských kritériích, byl mu udělen status kandidátské země, a předvstupní rozhovory s ním byly zahájeny až v říjnu 2005.

Evropská unie si uvědomovala náročnost zvládnutí požadavků pro vstup, proto kandidátským zemím pomáhala jak finančně, tak s orientací v evropské legislativě. Evropská unie využila specifických nástrojů, které měly sloužit ke zlepšení politických a

ekonomických podmínek. V roce 1989 vznikl podpůrný program Pomoc při hospodářské obnově Polska a Maďarska (PHARE), který byl zprvu určen pouze daným dvěma zemím, ale o rok později byl rozšířen i na ostatní země střední a východní Evropy. Kandidátské země mohly využívat dalších dvou fondů založených Agendou 2000; program ISPA a program SAPARD. Z fondu ISPA byly financovány projekty na ochranu životního prostředí a na výstavbu nové infrastruktury. Program SAPARD se zaměřoval na podporu udržitelného rozvoje zemědělství a venkovských oblastí. Možnost čerpání dotací ještě před vstupem do EU zemím přiblížila fungování těchto fondů a připravila je na čerpání ze strukturálních fondů po vstupu do EU.

Dalším podpůrným nástrojem bylo uzavírání Evropských dohod (dohod o přidružení) již v průběhu 1. poloviny 90. let s některými zeměmi střední a východní Evropy. Cílem bylo připravit přidruženou zemi na vstup do EU. Dohody se týkaly legislativy, institucí, hospodářských a obchodních podmínek. Eurodohody byly uzavírány na dobu neurčitou a i když nezaručovaly případný vstup do EU, byly chápány jako základní předpoklad pro další posuzování žádostí kandidátských zemí o vstup do EU.

Třetím podpůrným nástrojem bylo využívání strukturovaného dialogu. Jeho úkolem bylo prohloubit kontakty mezi institucemi stávajících členských států EU a kandidátských zemí pomocí pravidelných setkávání hlav států a vlád, ministrů nejrůznějších rezortů.

Od roku 1998 Komise každoročně zpracovávala zprávy o pokroku jednotlivých kandidátských zemí v plnění kritérií pro členství, sledovala politický vývoj v dané zemi, ekonomickou situaci, schopnost převzít povinnosti v jednotlivých sektorech (např. stav uplatňování pohybu čtyř svobod) nebo fungování správy státu a její schopnost realizovat přijetí komunitárního práva. Na základě těchto zpráv EU posuzovala další kroky ve vyjednávání s kandidátskou zemí.

Hlavním cílem přístupových jednání bylo vyjednání podmínek, za kterých jednotlivé země přistoupí k Evropské unii. Podmínkou vstupu bylo úplné převzetí *acquis communautaire* a splňování kodaňských kritérií. Předmětem vyjednávání bylo komunitární právo rozdělené do 31 oblastí. Vyjednávání bylo vedeno formou dvoustranných mezivládních konferencí, kde na jedné straně byly členské státy Unie a na druhé kandidátská země. Výsledky vyjednávání byly zahrnuty do návrhu Přístupové smlouvy, která byla předložena na summitu v Kodani (2002). Smlouva o přistoupení byla podepsána 16. dubna 2003 v Athénách, a tak završila dlouholetá jednání o největším

rozšíření Evropské unie v historii.

Evropskou unii stále čekala reforma institucí, proto byla svolána další mezivládní konference, tentokrát do Nice (2000), která měla řešit výhradně institucionální otázku. Hlavními vyjednanými body Smlouvy z Nice „...byly změny počtu komisařů, poslanců Evropského parlamentu, soudců Soudního dvora, členů Účetního dvora, Hospodářského a sociálního výboru, Výboru regionů, změny vážení hlasů v Radě EU a rozšíření oblastí, o nichž se rozhoduje kvalifikovanou většinou namísto jednomyslnosti. Změny v Radě a Parlamentu neznamenal jen zvýšení počtu křesel či hlasů, ale také přerozdělení počtu hlasů mezi členskými státy.“²⁶ Převratnou novinkou bylo vydání Charty základních práv EU, která byla navržena již na předešlém summitu v Kolíně nad Rýnem (1999). Charta sumarizovala občanská, politická, hospodářská a sociální práva občanů v rámci Evropské unie. Problémem Charty bylo, že měla pouze politickou hodnotu, proto nebyla pro členské státy právně závazná, a muselo se o jejím postavení jednat na dalších summitech. Ke Smlouvě z Nice byla připojena Deklarace o budoucnosti Unie a počítalo se se svoláním nové mezivládní konference, která by se zabývala dosud nevyřešenou agendou.

Otázka budoucnosti Evropské unie se dostala do popředí na summitu v Laekenu (2001). Jednání blíže specifikovala reformní procesy v Evropské unii. „Jednalo se o vymezení pravomocí evropských orgánů vůči členským státům včetně zahrnutí principu subsidiarity do tohoto problému, postavení Charty základních práv Evropské unie, dále o zjednodušení smluv a napojení národních parlamentů na evropskou strukturu.“²⁷ Ze summitu vzešla Laekenská deklarace o budoucnosti Evropské unie obsahující návrh na vytvoření Konventu, který by se dál zabýval otázkou budoucnosti Evropské unie. Velký důraz byl kladen na zajištění zásady transparentnosti a otevřenosti občanům, proto bylo v Laekenské deklaraci zakotven významný fakt týkající se veřejného přístupu na zasedání a umístování veškerých oficiálních dokumentů a závěrů na internet.

Činnost Konventu probíhala od února 2002 do července 2003. Nejvýznamnější jednání byla vedena na plenárních zasedáních a v pracovních skupinách, kde mezi sebou jednali zástupci vlád, národních parlamentů, poslanci EP a komisaři. K zasedáním byli přizváni i zástupci kandidátských zemí. Snahou Konventu bylo zapojit do diskuze o budoucnosti EU co nejširší vrstvy občanů, proto jednání probíhala uvnitř členských států,

26 KÖNIG, Petr. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, spol. s. r. o., 2006. s. 73.

27 PITROVÁ, Markéta, FIALA, Petr. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 172.

ale i kandidátských zemí. Výsledkem více než jednoletého jednání bylo předložení Návrhu Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu.

Souběžně s probíhající debatou o budoucnosti EU se řešila otázka dokončení východního rozšíření. Na summitu v Laekenu byla stanovena tzv. laekenská skupina zahrnující Českou republiku, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Maltu, Kypr, Polsko Slovensko a Slovinsko. Do této skupiny se nedostalo Bulharsko s Rumunskem pro přetrvávající nedostatky zabraňující ve vstupu do EU. Turecko se taktéž do laekenské skupiny nedostalo, protože nesplňovalo demokratické podmínky stanovené v kodaňských kritériích. Získalo pouze zvláštní formu přístupového partnerství.

Po vymezení laekenské skupiny států následovalo stanovení podmínek, za kterých jednotlivé země přistoupí, a také harmonogramu definitivního přistoupení k EU. Summit v Kodani v prosinci 2002 oficiálně ukončil předvstupní jednání s laekenskou skupinou států a na summitu v Athénách 16. dubna 2003 byla podepsána přístupová smlouva na jejímž základě se EU k 1. květnu 2004 rozšířila o historicky největší počet zemí.

2.3 Závěr

Z charakteristiky jednotlivých vývojových etap je zřejmé, že od poloviny dvacátého století až do dnešní doby došlo v Evropském společenství k velkým změnám, ať už v počtu členských států, který se od zakládající šestice států více než zčtyřnásobil, nebo v hloubce a kvalitě integrace. Je zřejmé, že Evropské společenství se bude nadále vyvíjet, jak po stránce kvantitativní, tak po stránce kvalitativní. V následujících kapitolách zůstanu v období po roce 2000 a budu se zabývat významnými projekty, které měly přispět k vnitřnímu uzrávání a zlepšení fungování Evropské unie. Jedním z projektů je Lisabonská smlouva s cílem revize dosavadních smluv a druhým je Lisabonská strategie, která měla za úkol zlepšit postavení Unie na světovém trhu.

3 Lisabonská smlouva

Lisabonská smlouva je další mezinárodní smlouvou, která přináší změny a doplnění dosavadních zakládajících smluv o Evropském společenství a o Evropské unii. Tyto Smlouvy zaznamenaly od svého vzniku již několik revizí, ať už to byla Slučovací smlouva či Maastrichtská smlouva. Hlavním cílem Lisabonské smlouvy je institucionální reforma, která by měla přinést zrychlení a zjednodušení procesů rozhodování v rámci Evropské unie. Tím by se měla Unie stát akceschopnější, jednodušší v řešení nejrůznějších otázek, ať už ekonomických či zahraničně-politických.

3.1 Smlouva o Ústavě pro Evropu a její neúspěch

Návrhu Lisabonské smlouvy předcházelo zasedání Evropského konventu, který přišel s textem Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu. Cílem tohoto návrhu bylo nahradit dosavadní existující primárněprávní dokumenty jedním zrevidovaným textem. Ústava pro Evropu obsahovala preambuli a čtyři části; v první části byly definovány hodnoty a cíle EU, rozdělení pravomocí mezi orgány Unie a členské státy, instituce, legislativní nástroje, rozpočet a členství v Unii. Druhá část byla věnována Chartě základních práv občanů EU. Jejím začleněním do Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu by Charta nabyla právní síly. Třetí část se zabývala politikou a fungováním EU a poslední část byla věnována všeobecným a závěrečným ustanovením. Počítalo se s rychlým odsouhlasením textu Smlouvy, ale díky sporům o podobě kvalifikované většiny, nově zřízených funkcí stálého předsedy Evropské rady a postu ministra zahraničních věcí Unie, muselo být přijetí jejího konečného znění odsunuto na další zasedání mezivládní konference v Bruselu v červnu 2004.

Konečná verze Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu byla podepsána 29. října 2004 v Římě. Signatáři se kromě 25 členských zemí staly i 4 kandidátské země; Bulharsko, Rumunsko, Turecko a Chorvatsko. Po přijetí finální verze smlouvy začal ratifikační proces v členských zemích.

I když se ratifikace Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu z počátku jevila jako bezproblémová, přijetí tohoto dokumentu ztroskotalo na odmítavém postoji Nizozemska a Francie, které danou smlouvu odmítly v referendu. Státy nesouhlasily s ústavní terminologií, která byla ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu použita, zejména články

o symbolech Unie nebo navrhovaná funkce ministra zahraničních věcí Unie. Neúspěch ratifikace vedl k pohřbení tohoto projektu a v Evropské unii začíná tzv. období reflexe, během kterého se diskutovalo nejen o osudu daného dokumentu, ale i o budoucnosti integračního procesu a možné institucionální reformě EU. Výsledkem debat byl návrh na přepracování dané Smlouvy, která by nerušila všechny stávající smlouvy a nenahradila je Ústavou, jak bylo původně zamýšleno. Velké naděje se vkládaly do německého předsednictví, které si stanovilo prioritu přijmout smlouvu a deklarovalo „...úsilí postavit do voleb do Evropského parlamentu v roce 2009 Evropskou unii na obnovený společný základ.“²⁸

3.2 Reformní neboli Lisabonská smlouva

S přípravou nové smlouvy se začalo na mezivládní konferenci v červenci 2007 v období probíhajícího portugalského předsednictví. Hlavním cílem konference bylo nalézt kompromis, který by vyhovoval všem členským státům a který by vedl k novelizaci stávajících smluv. Vyvrcholením konference bylo předložení návrhu nové, tzv. Reformní smlouvy, ve které byl ponechán původní rámec dvou smluv; Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o založení Evropského společenství, a ve kterém byla vyloučena jakákoliv ústavní symbolika navrhnutá v předešlé Smlouvě. Jednání byla završena v Lisabonu 19. října 2007 a po podpisu 13. prosince 2007 mohl být zahájen ratifikační proces. Reformní smlouva dostala název podle místa podpisu; Lisabonská smlouva. „Podle Lisabonské smlouvy je právním základem EU pozměněná Smlouva o EU, ponechávající si svůj název, a Smlouva o ES, přejmenovaná na Smlouvu o fungování Evropské unie.“²⁹

3.3 Ratifikace Lisabonské smlouvy

K ratifikaci Smlouvy mohlo dojít bezprostředně po jejím podpisu. Všechny členské státy, až na Irsko, kde podle ústavy bylo nutné odsouhlasení v referendu, ratifikovali Smlouvu parlamentní cestou. Předpokládalo se, že Smlouva vstoupí v platnost 1. ledna 2009, ale její ratifikační proces se zkomplikoval záporným výsledkem irského referenda³⁰ v červnu 2008. Irská vláda slíbila zopakování referenda, pokud získá pro své

28 ŠIŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo 1 - ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007. s. 293.

29 *Lisabonská smlouva, Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. s. 7.

30 Referenda o přijetí Lisabonské smlouvy se zúčastnilo 53,13 % oprávněných voličů; 46,6 % se vyslovilo pro její přijetí a 53,4 % se vyslovilo proti.

občany dostatečné právní záruky ohledně státní svrchovanosti, ponechání vojenské neutrality, právo stanovovat daně a politiku v oblasti etických otázek. Na summitu EU v prosinci 2008 byly Irům přislíbeny tzv. irské záruky ve formě mezivládních dohod týkajících se zachování vlastního evropského komisaře, zaručení neutrality Irska, zachování daňové autonomie a nezpochybňování ustanovení irské ústavy týkající se práva na život, vzdělání a rodiny. Díky těmto zárukám bylo v Irsku 2. října 2009 uspořádáno druhé referendum, tentokrát už s kladným výsledkem³¹. Výsledek tohoto referenda měl pozitivní vliv na rozhodnutí polského prezidenta Lecha Kaczyńskiego.

Ratifikace Lisabonské smlouvy nebyla problematická jen v Irsku, ale i v České republice.

3.3.1 Ratifikace Lisabonské smlouvy v České republice

Vláda České republiky schválila Lisabonskou smlouvu 4. prosince 2007. Ústavní soud provedl předběžnou kontrolu ústavnosti, a to na návrh Senátu 24. dubna 2008. Do návrhů na přezkum Senát zařadil mimo jiné otázku povahy Listiny základních práv EU či klasifikaci pravomocí typických pro federální státy a nejasný rozsah přenášených pravomocí. Ústavní soud však neshledal rozpor napadených ustanovení Smlouvy s ústavním pořádkem. Parlamentní ratifikace byla dokončena 6. května 2009, prezident Klaus však Smlouvu nepodepsal, protože počítal s dalším podáním návrhu k Ústavnímu soudu. Klaus dále požadoval možnost České republiky přistoupit k Protokolu o uplatňování Listiny základních práv EU, která byla již dříve vyjednána s Polskem a Velkou Británií. V říjnu 2009 podala skupina senátorů avizovaný návrh, Ústavní soud však opět potvrdil, že Smlouva není v rozporu s českým ústavním pořádkem. Prezident proto Smlouvu 3. listopadu 2009 ratifikoval. Na ratifikaci Lisabonské smlouvy Českou republikou čekala celá EU, protože ČR byla poslední zemí, která daný dokument ještě nepřijala.

Po téměř dvouletém ratifikačním procesu mohla Lisabonská smlouva k 1. prosinci 2009 vstoupit v platnost.

³¹ Druhého referenda se zúčastnilo 59 % oprávněných voličů, 67,13 % se vyslovilo pro její přijetí a 32,87 % se vyslovilo proti.

3.4 Změny, které Lisabonská smlouva přináší

Hlavním cílem Lisabonské smlouvy bylo zjednodušení celého smluvního rámce, zefektivnění fungování Evropské unie pomocí reformy institucí reagující na největší rozšíření v dějinách Společenství v roce 2004.

Lisabonská smlouva zrušila pilířovou strukturu zavedenou Maastrichtskou smlouvou a rozšířila právní subjektivitu současných Evropských společenství na subjektivitu Evropské unie jako celku. Změny v Lisabonské smlouvě se dotýkají téměř všech oblastí fungování Unie.

3.4.1 Evropská rada

Poprvé je Evropská rada formálně zařazena mezi standardní orgány a stává se součástí institucionálního rámce Unie. Je tvořena předsedou, předsedou Komise, hlavami států a předsedů vlád členských států. Jednání se účastní Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Novou funkcí je předseda ER. Tato pozice byla doposud zastávána vedoucím představitelem státu, který předsedal Radě. Nová funkce je připodobňována k tzv. evropskému prezidentovi či nejvyššímu představiteli EU. Jeho úkolem je předsedat a vést jednání ER a snažit se o dosažení konsenzu uvnitř ER a zastupuje Unii v rámci SZBP. Je volen členy ER na 2,5 roku kvalifikovanou většinou a může tuto funkci zastávat maximálně dvakrát. Pozice předsedy ER je neslučitelná se zastáváním jakékoliv vnitrostátní funkce. Současným předsedou je Belgičan Herman Van Rompuy.

3.4.2 Rada EU

Lisabonská smlouva přináší největší změny v oblasti hlasování kvalifikovanou většinou a ve formacích Rady. Nově je rozdělena Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy na Rady dvě: Radu pro všeobecné záležitosti a Radu pro zahraniční záležitosti, které předsedá Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (více o této funkci v kapitole 3.4.6). Další formace lze zřídit na základě rozhodnutí Evropské rady.

V Lisabonské smlouvě je nově vymezena kvalifikovaná většina s platností od 1. listopadu 2014. Pro přijetí návrhu bude potřeba přijetí tzv. dvojité většiny, což znamená,

že nejméně 55 % členů Rady při nejméně patnácti z nich zastupuje 65 % obyvatelstva EU. V případě, že Rada nebude rozhodovat na návrh Komise nebo Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, bude se rozhodovat pomocí tzv. superkvalifikované většiny, což představuje hlasování nejméně 72 % členů Rady, kteří reprezentují nejméně 65 % obyvatelstva Unie. Od 1. listopadu 2014 je stanoveno tříleté období, kdy může člen Rady požádat o použití „starého“ způsobu hlasování kvalifikovanou většinou definovaného ve Smlouvě z Nice. Nově je také stanovena blokační menšina skládající se nejméně ze čtyř členských států, která umožňuje malým státům zablokovat hlasování o legislativě, se kterou nesouhlasí.

Lisabonská smlouva značně rozšiřuje počet oblastí, ve kterých se rozhoduje kvalifikovanou většinou na úkor jednomyslnosti. Důvodem je snaha o usnadnění celého rozhodovacího procesu v rozšířeném počtu členských zemí.

3.4.3 Evropská komise

Z důvodu zajištění větší efektivity fungování Evropské komise dojde od 1. listopadu 2014 ke změně počtu komisařů. Komise se bude skládat z takového počtu členů, který bude odpovídat dvěma třetinám počtu členských států. Členové Komise „...budou vybírání ze státních příslušníků členských států na základě systému naprosto rovné rotace mezi členskými státy umožňujícího odrážet demografickou a zeměpisnou různorodost všech členských států.“³² Tento rotační systém zajistí, aby každý stát měl člena v Komisi ve dvou ze třech pětiletých funkčních období.

Svou roli v Evropské komisi sehraje i Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, jež zastává post Evropského komisaře pro vnější záležitosti a Evropskou sousedskou politiku a je členem kolegia Evropské komise. Propojení těchto funkcí má napomoci k lepšímu provádění zahraniční politiky.

3.4.4 Evropský parlament

Přijetím Lisabonské smlouvy se snižuje počet poslanců ze 785 na maximálně 750³³, tento počet nesmí být překročen. „Zastoupení občanů je zajištěno poměrným sestupným způsobem, přičemž je stanovena minimální hranice šesti členů na členský stát.

32 Hlava III, Článek 17, odstavec 5, druhý pododstavec, Smlouva o Evropské unii

33 Do tohoto počtu není zařazen předseda Evropského parlamentu.

Žádnému členskému státu nesmí být přiděleno více než devadesát šest míst.³⁴ Rozvržení počtu poslanců je stanoveno na základě tzv. degresivní proporcionality, která by měla zajistit, aby se rozložení křesel v EP co nejméně odlišovalo od rozložení obyvatel EU.

EP získal větší pravomoci v legislativním procesu, rozšiřuje se počet oblastí, ve kterých spolurozhoduje s Radou a nově schvaluje rozpočet EU. EP tedy plní funkci jak legislativní, tak rozpočtovou na stejné úrovni s Radou. Hlavní procedurou pro přijímání aktů je spolurozhodovací procedura, která je nově pojímána jako řádný legislativní postup. I když se pravomoci EP výrazně rozšířily, stále zůstávají oblasti, ve kterých není vůbec zapojen.

3.4.5 Evropský soudní dvůr

Evropský soudní dvůr je tvořen Soudním dvorem Evropské unie, Tribunálem (dříve Soud prvního stupně) a Specializovanými soudy. Díky zrušení pilířové struktury získá ESD větší jurisdikci v oblasti spolupráce ve věcech justice a vnitra, právní závaznosti Listiny základních práv EU a bude moci rozhodovat ve věci dodržování principu subsidiarity, čímž bude posuzovat rozsah pravomocí EU a členských států.

3.4.6 Zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie

Smlouva nově slučuje funkce předsedy Rady pro vnější vztahy, Vysokého představitele pro SZBP a komisaře pro vnější vztahy a nahrazuje je jednou funkcí Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku³⁵. Funkci nyní zastává Britka Catherine Ashton. Sloučení těchto funkcí napomohlo k propojení dvou složek zahraniční a bezpečnostní politiky a mělo by zajistit efektivnější působení EU na mezinárodní scéně. Velkou roli v tom sehraje i získání právní subjektivity Evropské unie.

Doposud mělo právní subjektivitu Evropské společnosti. Nabytím právní subjektivity může EU jménem členských států uzavírat mezinárodní smlouvy nebo se stát členem jiných mezinárodních organizací.

V oblasti SZBP se členské státy nechtějí vzdát svého výhradního postavení a trvají na jejím specifickém charakteru. Státy se snažily o zefektivnění jejího fungování.

34 Hlava III, Článek 14, odstavec 2, Smlouva o Evropské unii

35 Zavedení této funkce již navrhovala Smlouva o Ústavě pro Evropu, kde byl tento post pojmenován jako Ministr zahraničních věcí EU. Pod tlakem Velké Británie muselo být od tohoto pojmenování upuštěno.

Lisabonská smlouva ponechává v této oblasti jednomyslnost, možnost uplatnit konstruktivní absenci a posílenou spolupráci³⁶. Z návrhu Smlouvy o Ústavě pro Evropu byl převzat koncept strukturované spolupráce, která znamená, že v případě, že skupina států přijala vyšší závazky a disponuje lepšími vojenskými prostředky, může navázat užší spolupráci a podílet se na vedení nejnáročnějších misí.

K Lisabonské smlouvě byla připojena doložka solidarity, která v případě teroristických útoků nebo přírodních či člověkem způsobených katastrof, deklaruje ochotu členských států poskytnout pomoc.

3.4.7 Rozdělení pravomocí mezi Evropskou unií a členskými státy

Lisabonská smlouva ruší piliřovou strukturu zavedenou Maastrichtskou smlouvou, čímž se ruší rozdělení agendy na nadnárodní a mezivládní. Smlouva přináší rozdělení agendy mezi Evropskou unií na jedné straně a členské státy na straně druhé.

„Rozlišují se následující základní kategorie pravomocí:

1. výlučné,
2. sdílené (členské státy je - s výjimkou činností v oblasti výzkumu, technologického rozvoje a vesmíru a společné politiky v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci – vykonávají v rozsahu, v jakém je nevykonala EU) a
3. podpůrné, koordinační a doplňkové³⁷

Sdílené pravomoci jsou vymezeny flexibilně, proto může dojít k rozšíření pravomocí EU, která může projevit aktivitu tím, že přijme unijní legislativní akty. Aby měly členské státy kontrolu nad rozšiřováním sdílených pravomocí, mohou uplatnit mechanismus kontroly zásady subsidiarity a proporcionality. Podle Pítrové³⁸ má zásada subsidiarity zajistit optimální dělbu pravomocí mezi EU a členské státy a zásada proporcionality má zajistit, aby právní regulace nebyla zbytečně zatěžující pro občany, firmy a jiné subjekty, a byla přiměřená danému účelu.

36 Posílená spolupráce byla zavedena Smlouvou z Nice a umožňuje bližší spolupráci mezi státy se stejnými zájmy.

37 KRUTÍLEK, Ondřej, FRÍZLOVÁ, Iveta. *Změny po Lisabonské smlouvě* [online]. [cit. 2010-02-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8900/sekce/zmeny-po-lisabonske-smlouve/>>.

38 PÍTROVÁ, Lenka a kolektiv. *Když se řekne Lisabonská smlouva... Perspektiva fungování Evropské unie podle nového smluvního rámce*. Praha: Odbor informování o evropských záležitostech, Úřad vlády České republiky, 2008. s. 32,

V Lisabonské smlouvě byla rozšířena platnost doložky flexibility, která opravňuje Unii přijmout „nezbytná opatření“ i tehdy, pokud k tomu neexistuje explicitní zmocnění. Doposud tato doložka platila výhradně v oblasti vnitřního trhu a nově ji lze použít ve všech unijních politikách kromě SZBP.

Oboustranná flexibilita, o jejíž zavedení usilovala i Česká republika, umožňuje přenášení pravomocí z členských států ve prospěch EU, ale i v opačném směru zpět na členské země. Tato koncepce má napomoci k dodržování základních zásad EU, a to již výše zmíněných zásad subsidiarity a proporcionality.

Je patrné, že Evropská unie udělala v oblasti dělby pravomocí mezi EU a členskými státy pokrok a i nadále se bude snažit o to, aby se Unie stala více flexibilní a méně centralistickou.

3.4.8 Posílení role národních parlamentů

Již dříve byl kritizován demokratický deficit v evropské normotvorbě, proto se Lisabonská smlouva snaží o jeho zmírnění zejména posílením úlohy vnitrostátních parlamentů v evropském legislativním procesu. Lisabonská smlouva dává národním parlamentům možnost kontroly principu subsidiarity pomocí předběžného varování neboli tzv. žluté karty, kterou můžou použít v případě, že se jedna třetina národních parlamentů vysloví proti legislativnímu návrhu Evropské komise již na počátku legislativního postupu. Komise následně musí návrh znovu prozkoumat. Další možností je použití tzv. červené karty, kdy se prostá většina národních parlamentů vysloví proti legislativnímu návrhu a s nutným souhlasem Evropského parlamentu a Evropské rady je návrh zamítnut. Zavedením těchto možností se národní parlamenty mohou významně podílet na vytváření evropské legislativy a zmírňovat tak demokratický deficit, nutná je však koordinovanost mezi národními parlamenty a sledování aktuálního dění v Unii.

3.4.9 Vystoupení a vyloučení členského státu z Evropské unie

Lisabonská smlouva nově upravuje možnost dobrovolného vystoupení z Evropské unie. Vystoupení doposud bylo možné na základě pravidel daných mezinárodním právem.

Pokud se daný stát rozhodne vystoupit z EU, musí o svém záměru předem informovat Evropskou radu, která „...sjedná a uzavře s tímto státem dohodu o podmínkách

jeho vystoupení, s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Unií.³⁹ Tuto dohodu uzavírá Rada, která rozhodne kvalifikovanou většinou po odsouhlasení Evropským parlamentem. Druhou variantou vystoupení z EU je neúspěšné uzavření dohody o vystoupení a dalším uspořádáním vztahů, kdy po dvou letech od podání žádosti stát vystoupí z EU. Stát, který již vystoupil, má možnost požádat o nové přistoupení, musí však splňovat podmínky pro přijetí.

Právní legislativa EU nezná možnost vyloučení z Unie. Existují návrhy scénářů, které by musely nastat, aby byl daný stát teoreticky vyloučen. Klausule o vyloučení by podle Meyera⁴⁰ měla odstrašující funkci. Vlády členských států by si podle něho měly uvědomit, že členství s sebou nenese jen práva, ale také závazky, které by neměly být porušovány.

3.4.10 Listina základních práv Evropské unie

Otázka lidských práv se v rámci Společenství řešila již o mnoho let dříve. O podobě Listiny základních práv Evropské unie se jednalo už na summitu v Kolíně nad Rýnem (1999), kde se rozhodlo o vypracování Listiny, a Konvent měl následně za úkol sestavit její hlavní body. Ve Smlouvě zakládající Ústavu pro Evropu se počítalo s jejím začleněním do textu Smluv. Tento předpoklad nebyl naplněn a Lisabonská smlouva na Listinu pouze odkazuje jako na právně závaznou.

Listina základních práv EU se od ostatních listin odlišuje tím, že kromě základních občanských a politických práv zakotvuje i práva „tzv. nové generace“⁴¹, tím jsou myšlena práva sociální a ekonomická.

3.5 Závěr

Snaha o dokončení institucionální reformy Evropské unie trvala bezmála celé desetiletí, které bylo završeno ratifikací Lisabonské smlouvy. I přes prvotní neúspěch Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu se podařilo najít kompromis, který vedl k novelizaci dosavadních smluv.

39 Hlava VI, Článek 50, Odstavec 2, Smlouva o Evropské unii.

40 MEYER, Christoph. *The EU needs a kick-out clause*, The New York Times [online]. June 25 2007 [cit. 2010-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.nytimes.com/2007/06/25/opinion/25iht-edmeyer.4.6320131.html>>.

41 PÍTROVÁ, Lenka a kolektiv. *Když se řekne Lisabonská smlouva... Perspektiva fungování Evropské unie podle nového smluvního rámce*. Praha: Odbor informování o evropských záležitostech, Úřad vlády České republiky, 2008. s. 17.

Je vidět, že Smlouva přináší do fungování Evropské unie mnoho změn. Teprve čas ukáže, zda tyto změny opravdu vedly k zefektivnění fungování celé Unie nebo nedošlo k naplnění jejich očekávání, a bude nutná další revize smluv.

V současné době Evropské unii předsedá Španělsko, které si klade za cíl zaměřit se na naplňování Lisabonské smlouvy.

V následující kapitole zůstanu v současném století a budu se zabývat Lisabonskou strategií, která měla přinést zvýšení konkurenceschopnosti vůči ekonomickým velikanům jako jsou Spojené státy, Japonsko či státy jihovýchodní Asie.

4 Lisabonská strategie a její nástupkyně

Na jaře roku 2000 přijala Evropská rada dokument s názvem Lisabonská strategie, pojmenovaný podle místa, kde byl tento dokument patnácti členskými státy schválen. Evropská unie tím reaguje na intenzivní globalizační procesy spojené s rozvojem techniky, zejména informačních technologií. Daná situace vyžaduje vysokou úroveň znalostí, která je spojena s investicemi do vzdělávání a do inovací. Těmto globálním změnám se musí přizpůsobit nejen ekonomické prostředí, ale také systém vzdělávání a sociálního zabezpečení.

Evropská unie vstupuje do nové dekády s řadou pozitivních ekonomických výsledků, jako je dlouhodobý růst s nízkou inflací nebo dokončení vnitřního trhu. Ukončení politického rozdělení Evropy s sebou přineslo žádosti zemí ze střední a východní Evropy o vstup do Evropské unie. Unie má i své nedostatky, zejména ve velké nezaměstnanosti. Podle statistiky Eurostatu⁴² v roce 2000 činila míra nezaměstnanosti EU 8,5 %, v porovnání Spojené státy měly 4 % a Japonsko 4,7 %. Oblast výzkumu není dostatečně financována, aby byla schopná čelit konkurenci zejména z Ameriky a Japonska.

Představitelé Evropské unie se domnívali, že Unie má možnost uspět v konkurenčním prostředí světového trhu za podmínek, že bude investovat do vzdělání, výzkumu a využije svých komparativních výhod. V Lisabonské strategii tedy byly stanoveny hlavní cíle, kterých by měla Unie do deseti let dosáhnout.

4.1 Cíle Lisabonské strategie

Strategický desetiletý plán byl zformulován tak, že Unie se má stát „...nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností.“⁴³

Lisabonská strategie má tři hlavní cíle: hospodářské, sociální a ekologické. Tyto cíle by neměly být v rozporu, ale měly by se vzájemně podporovat. Unie by měla zvýšit svoji hospodářskou výkonnost, ale ne na úkor sociální soudržnosti a ohrožení životního

42 Eurostat. *Unemployment rates yearly by sex and age group (%)* [online]. 21. 1. 2010 [cit. 2010-03-03]. Dostupný z WWW: <http://nui.epp.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en>.

43 Evropská komise. *Lisabonská strategie* [online]. 12. 12. 2009 [cit. 2010-03-03]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm>.

prostředí. Tyto předpoklady by měly vést k plnému využití potenciálu Unie.

Lisabonská strategie navazovala na tři doposud samostatné strategie nazvané podle místa svého vzniku. Byl to kolínský proces (1996), orientovaný na sociální spolupráci mezi partnery, lucemburský proces (1997), zaměřený na zvýšení zaměstnanosti, a cardiffský proces (1998), zaměřený na strukturální politiku a odstranění zbývajících překážek na trhu zboží a kapitálu.

4.1.1 Ekonomický pilíř

Tvůrci Lisabonské strategie při jejím sestavování vycházeli z aktuálního dění v globálním světě a snažili se zformulovat základní ekonomické cíle tak, aby odpovídaly aktuálním potřebám.

Rozvoj informačních technologií (IT) v posledních dvou desetiletích přinesl velké změny do mnoha oblastí, např. řízení podniků, vzdělávání či administrativy. Tento nástroj se stal mocným pro urychlování růstu konkurenceschopnosti či zaměstnanosti. Evropská rada proto řadila rozvoj a používání IT na první místo. Byl vytvořen akční plán e-Europe, který měl zajistit, aby měl každý člověk přístup k IT, zvýšit investice do vzdělávání a podporovat využití internetu v co nejvíce oblastech. Program e-Europe byl rozšířen i do zdravotnictví, školství, vlády a podnikání.

Další sférou zájmu byl výzkumný prostor, který bezesporu přispívá k ekonomickému růstu. V Strategii byla zdůrazněna nutnost zvýšení investic zejména ze soukromého sektoru, počtu vědeckých pracovníků, jejichž práce by byla lépe propojena a koordinována s ostatními členskými státy. Evropská rada rozhodla, že celkové výdaje v této oblasti by měly do roku 2010 dosáhnout 3 % HDP členských států.

Strategie poukazovala na překážky⁴⁴ zabraňující v podnikání malým a středním podnikům. Odstranění bariér by napomohlo k vytvoření příznivého prostředí pro zřizování nových podniků a rozvoji těch stávajících, zvýšil by se počet pracovních míst a vzrostla by míra konkurenceschopnosti podniků.

V roce 1992 byla odstraněna většina překážek bránících v dokončení společného trhu a vznikl tak největší hospodářský prostor bez vnitřních hranic. I přes tento pokrok měl vnitřní trh svá slabá místa, a proto ve Strategii bylo stanoveno, že je nutné tato slabá místa

⁴⁴ Jedná se o byrokracii spojenou se zakládáním podniku, výši počátečního kapitálu či získávání rizikového kapitálu, který by napomohl k dalšímu rozvoji podniku.

odstranit pomocí ekonomických reforem, čímž by se zlepšilo fungování vnitřního trhu.

Jeden z navržených cílů se dotýkal i finančních trhů. Unie by se měla snažit o vytvoření výkonných, transparentních a spolehlivých finančních trhů, které by tak daly možnost růstu zaměstnanosti a usnadnění alokace zdrojů a jejich získávání.

Podmínkou pro úspěšné splnění výše uvedených ekonomických cílů byla lepší koordinace makroekonomických politik se zaměřením na udržování makroekonomické stability. Makroekonomické politiky jednotlivých členských států by se proto měly zaměřit na ustálení deficitů veřejných rozpočtů a zvyšování udržitelnosti veřejných financí.

4.1.2. Sociální pilíř

Stěžejním bodem sociálního pilíře byla politika zaměstnanosti. Tvůrci strategie poukazují na vysokou míru nezaměstnanosti práceschopného obyvatelstva a jako země, ze kterých bychom si měli vzít příklad, uvádějí USA či nejméně úspěšnější evropské státy⁴⁵.

Hlavními problémy, které mají vliv na míru nezaměstnanosti, jsou:

- nízký počet pracujících žen
- nízký podíl zaměstnaných v terciárním sektoru
- vysoká strukturální nezaměstnanost
- vysoká míra nezaměstnanosti ve věkové skupině 55 – 65 let

Unie se zabývala problémem nezaměstnanosti již v rámci tzv. lucemburského procesu (1997), kdy pomocí vypracování národních akčních plánů se snažila bojovat s nezaměstnaností. V Lisabonské strategii na tento proces bylo navázáno a byly zformulovány hlavní cíle:

- důraz na soulad kvalifikace pracovníků s aktuální nabídkou
- důraz na celoživotní vzdělávání
- zvýšení zaměstnanosti v terciárním sektoru
- zásada rovnosti příležitostí pro muže a ženy

⁴⁵ Data z roku 2000: Lucemburk: 2,2 %, Nizozemí: 2,8%, Norsko: 3,2 %, Rakousko: 3,6 %. Zdroj: Eurostat: *Unemployment rates yearly by sex and age group (%)* [online]. 21. 1. 2010 [cit. 2010-06-03]. Dostupný z WWW: <http://nui.epp.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en>.

Dosažením těchto cílů si Evropská rada slibovala zvýšení zaměstnanosti do roku 2010 na 70 % z 62,2 %⁴⁶ v roce 2000.

Zlepšení fungování Evropské unie se neobejde bez investic do rozvoje lidského kapitálu, který je významnou hybnou silou. V oblasti vzdělávání by měl být kladen důraz na poskytování celoživotního vzdělávání, snižování počtu lidí s nižším středoškolským vzděláním či podporu výměnných studijních programů.

Společnost založená na znalostech v sobě skrývá velký potenciál, ale může způsobovat i problémy. Může dojít k prohlubování propasti mezi těmi, kteří mají přístup k novým znalostem, a těmi, kteří zůstávají vyloučení. Evropská unie by se měla tomuto riziku vyhnout tím, že bude podporovat zaměstnanost a vzdělávání všech vrstev obyvatelstva.

4.1.3 Ekologický pilíř

Evropská rada se domnívala, že Lisabonská strategie by nebyla úplná, pokud by neobsahovala i ekologickou oblast, a proto ji v tomto dokumentu neopomenula zmínit. Zaměřila se na strategii udržitelného rozvoje, kdy cílem je ponechat životní prostředí pro další generace v co nejméně pozmeněné podobě. Podpora udržitelného rozvoje by mohla přinést nové možnosti pro hospodářský vývoj, zejména pro růst investic a inovací a s ním spojený růst zaměstnanosti.

V roce 2002 v Johannesburgu proběhl Světový summit o udržitelném rozvoji, kde byly stanoveny čtyři hlavní oblasti jak udržitelný rozvoj podporovat: boj proti klimatickým změnám, regulace objemu jednotlivých druhů dopravy, ochrana veřejného zdraví a uvážlivé nakládání s přírodními zdroji.

4.2 Lisabonská strategie v průběhu deseti let

Na konci roku 2009 se Evropská rada rozhodla zhodnotit výsledky naplňování Lisabonské strategie, vyzdvihnout její silné stránky a do budoucna si vzít poučení z těch slabých.

Cíl Evropské rady proměnit Evropskou unii do roku 2010

⁴⁶ Eurostat: *Employment rate by gender* [online]. 21. 1. 2010 [cit. 2010-06-03]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.dotab=table&plugin=1&pcode=tsiem010&language=en>.

v nejkonkurenceschopnější ekonomiku světa založenou na znalostech a schopnou dosahovat udržitelného růstu byl velmi ambiciózní. Z původní strategie se stala velmi složitá struktura obsahující mnoho cílů a činností. Díky nejasně rozděleným zodpovědnostem a úkolům mezi EU a členskými státy, bylo velmi obtížné tyto cíle realizovat.

Od svého vzniku byla Lisabonská strategie průběžně Evropskou radou hodnocena a neunikla ani hodnocení jejich kritiků, kteří poukazovali na neslučitelnost tří základních cílů a snaze předstihnout Spojené státy. Jak uvádí Klvačová⁴⁷, Strategií se zabývalo i Světové ekonomické fórum v roce 2003 a na základě odpovědí respondentů vypracovali studii hodnotící jednotlivé členské země v porovnání se Spojenými státy. Byly sledovány indikátory jako je inovace, vývoj, liberalizace, udržitelný rozvoj, sociální soudržnost. Nejlepšího hodnocení dosáhlo Finsko, Nizozemí, Dánsko a Velká Británie. Tyto státy se v dosažených hodnotách přiblížily Spojeným státům. V závěru studie bylo uvedeno, že hodnoty jako liberalizace, jednotný trh, jednoduchý regulační rámec pro podnikání a finanční služby, jsou hodnotami spíše americkými, a hodnoty jako sociální soudržnost a udržitelný rozvoj, jsou typické pro evropské země, a z pohledu hodnotitelů jsou něčím navíc a někdy i překážejícím. Z této studie se dá vyvodit závěr, že pro růst má větší význam tržní a podnikatelské klima a ostatní dimenze mají menší význam.

4.2.1 Revize Lisabonské strategie

V roce 2004 byla ustanovena Expertní skupina vedená nizozemským ministerským předsedou Wimem Kokem, která měla za cíl provést revizi Lisabonské strategie. Výsledkem byla zpráva doporučující opustit od nereálných cílů a soustředit se pouze na hospodářský růst a zaměstnanost. Tato obnovená Strategie pomohla objasnit rozsah a cíle a byla důležitým krokem k cílenějšímu postupu. Uskutečňování Lisabonské strategie by mělo být na prvním místě politické agendy a všechny členské státy by měly vynaložit veškeré úsilí na její naplňování.

V roce 2005 vydala Komise Integrovanou směrnici pro růst a zaměstnanost na následující tříleté období. V dané směrnici byl kladen důraz zejména na snížení nezaměstnanosti, protože pokud chce EU zvýšit životní úroveň, bude otázka zaměstnanosti v budoucím vývoji klíčovou, zejména kvůli dvěma trendům, a to stárnutí obyvatelstva a

⁴⁷ KLVAČOVÁ, Eva a kolektiv. *Lisabonská strategie: posílí, nebo oslabí evropskou konkurenceschopnost?*. Praha: Professional Publishing, 2006. s. 14.

globalizaci.

Směrnice obsahovala podrobněji vymezená doporučení v oblasti makroekonomické (ekonomická stabilita, zachování ekonomické udržitelnosti, efektivní alokace zdrojů), v oblasti mikroekonomické (rozšíření a prohloubení vnitřního trhu, vytvoření atraktivnějšího podnikatelského prostředí či usnadnění inovací a ICT) a doporučení v oblasti zaměstnanosti týkající se dosažení plné zaměstnanosti, podpory přístupu k práci z hlediska životního cyklu či podpory sociální inkluze.

Nová Lisabonská strategie obsahovala jasněji stanovené cíle, podstatné pro dosažení úspěšné a dynamické ekonomiky Evropské unie.

4.2.2 Národní Lisabonský program ČR

V rámci Integrované směrnice pro růst a zaměstnanost byly vypracovány národní Lisabonské programy určené jednotlivým členskými státy. Ihned po vstupu do EU se Česká republika aktivně zapojila do diskuze týkající se revize původní Lisabonské strategie a podporovala vytvoření národních Lisabonských programů, které by více podpořily deklarovaný hospodářský růst a zaměstnanost. Cílem jednotlivých národních programů bylo posílit politickou odpovědnost za plnění Lisabonské strategie a možnost hodnocení dosažených cílů.

Národní Lisabonský program ČR představuje sjednocující a soudržný přístup mezi makroekonomickou, mikroekonomickou politikou a otázkou zaměstnanosti.

Makroekonomická část se zaměřuje především na restrukturalizaci výdajové a příjmové části veřejných rozpočtů. Veřejné výdaje by měly být směřovány do prioritních oblastí, jako je infrastruktura, vzdělávání, výzkum, vývoj a inovace. V příjmové části rozpočtu by mělo dojít k přesunu od daní přímých k nepřímým. Dále bylo doporučeno zaměřit se na reformu důchodového systému a zdravotnictví, které jsou velkou finanční zátěží.

Mikroekonomická část se soustřeďuje na podnikatelské prostředí, výzkum, vývoj a inovace, udržitelné využívání zdrojů a modernizaci a rozvoj informačních a dopravních sítí. V oblasti podnikání je prioritním úkolem snížení byrokratické zátěže jak pro fungující firmy, tak pro nově vznikající, a posílení role věřitelů během procesu úpadku, kde hlavním požadavkem je zkrácení doby úpadku a zvýšení objemu vyplacených pohledávek.

Poslední část Národního Lisabonského programu ČR je věnována otázce zaměstnanosti. České republice byla určena míra zaměstnanosti, jaké by měla dosáhnout do roku 2008. Podmínkou jejího zvýšení je pružný pracovní trh reagující na aktuální ekonomický vývoj a vytváření znalostní společnosti.

Na konci roku 2006 Komise vydala Výroční zprávu hodnotící dosavadní pokrok a uvádí, že implementace Lisabonského procesu začíná přinášet výsledky a nabádá státy, aby využili hospodářského oživení a snažili se o urychlení realizace svých reformních plánů. „Česká republika byla vyzvána ke zlepšování dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí, zvyšování a zefektivnění veřejných výdajů na výzkum a vývoj, zvýšení jistoty a pružnosti na trhu práce a rovněž ke zvýšení diverzifikace nabídky terciárního vzdělávání.“⁴⁸

Na konci roku 2007 Komise zveřejnila Lisabonský program Společenství na období 2008 – 2010 a konstatovala, že implementace reformy opravdu přispívá k hospodářskému růstu Evropské unie. České republice byly doporučeny podobné cíle jako v předešlém roce, a to zejména dlouhodobá udržitelnost veřejných financí související s reformou zdravotnictví a důchodového systému či splňování cílů v oblasti veřejných výdajů na výzkum a vývoj.

Hodnocením Lisabonské strategie se zabývá následující kapitola.

4.2.3 Hodnocení Lisabonské strategie

Evropská rada se v průběhu deseti let každoročně na jaře věnovala hodnocení dosažených výsledků Lisabonské strategie, ať už úspěšných či méně úspěšných, a na základě získaných poznatků vytyčovala cíle pro další období. V této kapitole se ovšem nebudu zabývat jednotlivými hodnotícími zprávami, ale zaměřím se pouze na tu nejaktuálnější, která se zabývá celkovou evaluací Strategie po deseti letech.

V únoru 2010 představila Evropská komise hodnocení Lisabonské strategie. Podle Komise přinesla mnoho pozitiv, ale hlavní překážkou v jejím naplňování byla malá ochota členských států. Řada kritiků hodnotí výsledky Lisabonské strategie negativně. Komise se však vůči tomuto tvrzení ohrazuje, protože soudit, že celá Strategie byla propadákem, by bylo velmi jednoduché.

48 *Národní program reformy České republiky 2008 – 2010* [online]. říjen 2008 [cit. 2010-03-03]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/member-states-2008-2010-reports/czech_republic_nrp_2008_cs.pdf>.

Naplňování Strategie bylo bezpochyby ovlivněno celosvětovou hospodářskou a finanční krizí. V Hodnocení Lisabonské strategie⁴⁹ se uvádí, že Strategie byla málo připravená na řešení kritických prvků, které hrály klíčovou úlohu v počátcích krize, jako je bankovní dohled (monitoring systémových rizik na finančních trzích, spekulativních bublin nebo neuváživé zadlužování domácností).

Dalším kritickým bodem bylo pomalé a nerovnoměrné tempo provádění reforem z důvodu odlišného postoje členských států k rychlosti reforem. Dobře fungující členské státy trvaly na ambicióznějších reformách, zatímco ostatní státy se k provádění reforem stavěly poněkud chladněji. Některé členské státy svými cíly již překročily stanovené cíle⁵⁰, zatímco pro některé země bylo splnění cílů v dané časové lhůtě nereálné. Nepoměr v naplňování jednotlivých stránek Lisabonské strategie byl taktéž značný. Dosahování cílů v mikroekonomickém pilíři zaostávalo za pokrokem v oblastech zaměstnanosti a makroekonomiky. Výsledný efekt je tak rozporuplný.

Evropská unie měla vynaložit větší snahu v koordinaci Lisabonské strategie s ostatními nástroji či strategiemi EU a zejména zapojit občany do dění a snažit se o dosažení veřejné podpory cílů Strategie.

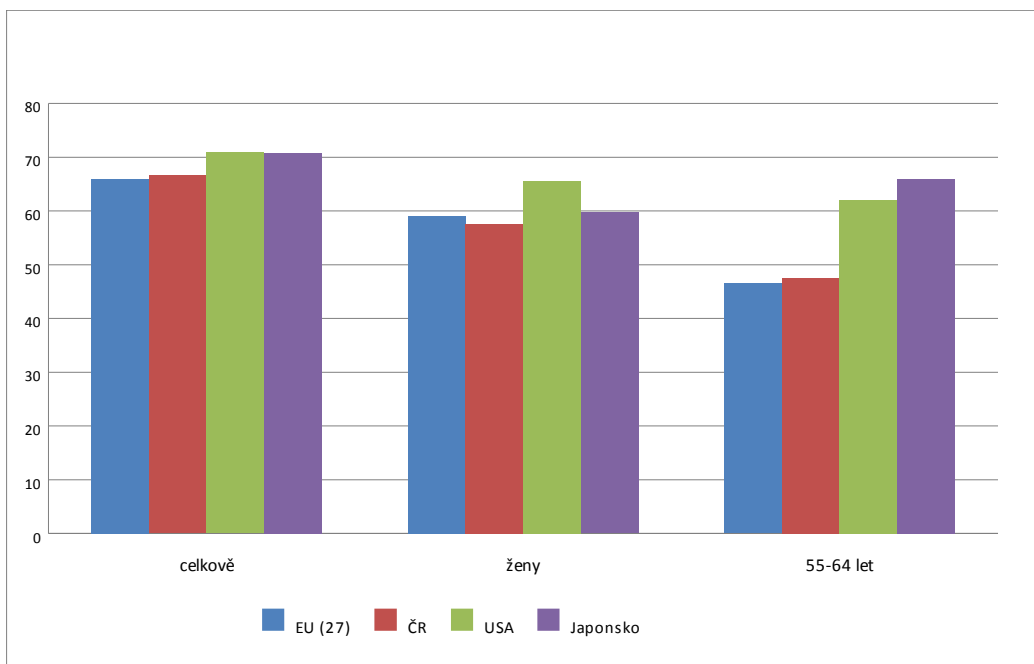
Jako pozitivní Komise hodnotí přínos revidované Lisabonské strategie v roce 2005, kdy se členské státy více zapojily do oblasti výzkumu, reformy trhu práce, podpory podnikání zejména u malých a středních podniků či agendy ekologického pilíře.

Evropská komise kladně hodnotí i celkovou míru zaměstnanosti, i když původního plánu, tedy 70 % dosaženo nebylo. Zaměstnanost stoupla z 62,2 % (2000) na 65,9 % v roce 2008, ale v důsledku krize opět poklesla. Počet zaměstnaných žen také vzrostl z 53,7 % (2000) na 59,1 % v roce 2008, ale v porovnání s počtem zaměstnaných mužů (72,8 % v roce 2008) je to stále nedostačující. Dalším cílem v oblasti zaměstnanosti bylo zvýšit počet pracujících ve věkové skupině mezi 55 – 64 lety. V roce 2000 bylo v této věkové skupině zaměstnáno 37,5 % a v roce 2008 46,5 %. Česká republika si v zaměstnanosti vedla o trochu lépe než je unijní průměr.

Porovnání výše zmíněných ukazatelů míry zaměstnanosti s USA, Japonskem a Českou republikou je znázorněno v grafu.

49 *Pracovní dokument útvaru Komise, Hodnocení Lisabonské strategie* [online]. 2. 2. 2010 [cit. 2010-09-03]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/lisbon_strategy_evaluation_cs.pdf>.

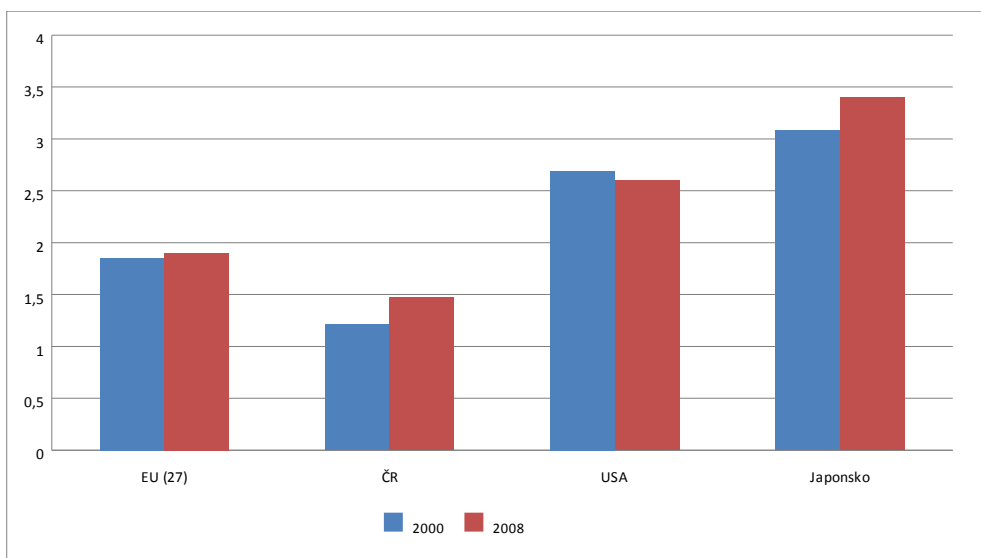
50 V naplňování cílů Strategie si dobře vedly severské země, jako je Dánsko či Švédsko.

Graf č. 1: Míra zaměstnanosti v roce 2008

Zdroje: Eurostat, Bureau of Labor Statistics

Jedním z dalších hlavních cílů uvedených ve Strategii bylo zvýšení výdajů na výzkum a vývoj jako procento HDP. Ani v této oblasti nebylo dosaženo stanoveného cíle 3 %. Komise zejména poukazuje na nedostatečné financování privátním sektorem. Celkové výdaje jako procento z HDP stouply jen minimálně, což dokazuje následující graf.

Graf č. 2: Výdaje na výzkum a vývoj jako procento HDP v roce 2000 a 2008

Zdroj: Eurostat

V oblasti vnitřního trhu stále nebyly odstraněny všechny překážky, které brání v existenci plně funkčního vnitřního trhu. Jednotný vnitřní trh napomohl k vyšší ekonomické integraci. Obchod v rámci EU je vysoký (67 % celkového exportu) a má rostoucí tendenci. Oblast služeb však nedosahuje svého možného potenciálu. Cíle směřující k usnadnění podnikání zejména malým a středním podnikům nebylo zcela dosaženo. Pozitiva přináší zkrácení doby na založení podnikání v průměru na 8 kalendářních dnů a snížení nákladů na jeho založení. Na druhou stranu nebyla dostatečně zredukována administrativní zátěž a nevyhovující je i nedostatečné financování malých a středních podniků.

V rámci ekologického pilíře došlo k naplňování postupného snižování emisí v energetickém a průmyslovém sektoru, ale na druhou stranu narostly v sektoru dopravním. EU se polepšila v nakládání s přírodními zdroji a tento trend stále pokračuje, ale v porovnání s Japonskem není tento rostoucí trend na takové úrovni.

Jaké byly tedy hlavní problémy v provádění Lisabonské strategie? Na prvním místě to byla určitě vysoká nezávaznost stanovených priorit. Každá členská země si zvolila své vlastní prioritní cíle a podle toho tak postupovala v jejich následném naplňování. Výsledkem bylo nerovnoměrné naplňování cílů Strategie. Spolupráce taktéž ztroskotala na nedostatečné koordinaci mezi jednotlivými zeměmi, spolupráci s národními parlamenty a samotnými občany. Dalším klíčovým problémem byl rozsah celé Strategie, která pokrývala širokou škálu cílů, ale bez konkrétnějších rad, jak jich dosáhnout.

Ať už je Lisabonská strategie hodnocena převážně negativně, Evropská unie se z jejich výsledků poučila a ve vytváření nového strategického plánu těchto poznatků využila.

4.3 Návrh nové strategie

V březnu 2010 Evropská komise předložila nový strategický plán na následujících deset let. Pojmenovala ho Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. Představení tohoto dokumentu předcházely četné debaty o podobě nové strategie a snaha vyhnout se chybám z předešlé Lisabonské strategie.

Prvotním cílem Strategie je překonání krize, ze které by se EU měla ponaučit a podle přání předsedy Komise z ní vyjít posílena. Unie bude úspěšná, pokud bude jednat kolektivně a bude se snažit o vytvoření inteligentní a udržitelné ekonomiky s podporou

začlenění.

Komise navrhla pro následující desetiletí tyto vzájemně se posilující priority⁵¹:

- inteligentní růst: rozvoj ekonomiky založené na znalostech a inovacích
- udržitelný růst: podpora konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiky méně náročné na zdroje
- růst podporující začlenění: podpora ekonomiky s vysokou mírou zaměstnanosti, která se bude vyznačovat sociální a územní soudržností

V rámci základních priorit byly stanoveny kvantitativní a kvalitativní cíle, kterých by mělo být dosaženo do konce roku 2020. Cíle jsou následující:

- dosáhnout 75 % zaměstnanosti
- 3 % HDP EU by mělo být investováno do výzkumu a vývoje
- v oblasti klimatu by mělo být dosaženo cíle „20-20-20“⁵²
- snížení počtu osob ohrožených chudobou o 20 milionů ze současných 80 milionů
- v oblasti vzdělání by se měl snížit podíl dětí, které předčasně ukončí základní školní docházku, tento ukazatel by měl klesnout pod 10 % a 40 % mladší generace by mělo dosáhnout vysokoškolské úrovně vzdělání

Výše uvedené cíle jsou prioritní pro dosažení celkového úspěchu Strategie Evropa 2020. Tyto cíle by měly být převedeny do podoby vnitrostátních cílů a směrů a každý členský stát je přizpůsobí své konkrétní situaci.

Komise dále předložila sedm stěžejních iniciativ, které by měly přispět k plnění prioritních témat. Iniciativy jsou následující⁵³:

- „Inovace v Unii“: zajištění dostatečného financování výzkumu a vývoje a uvedení inovativních nápadů do praxe

51 *Sdělení Komise Evropa 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění* [online]. 3. 3. 2010 [cit. 2010-13-03]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.

52 Daný cíl znamená: snížení skleníkových plynů nejméně o 20 % oproti úrovním z roku 1990 nebo o 30 % při příznivých podmínkách, zvýšit energetickou účinnost o 20 % a zvýšit podíl obnovitelných energetických zdrojů na 20 %.

53 *Sdělení Komise Evropa 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění* [online]. 3. 3. 2010 [cit. 2010-14-03]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.

- „Mládež v pohybu“: posílení výkonu vzdělávacích systémů, usnadnění začlenění mladých lidí do trhu práce, zdokonalení mobility žáků, učitelů a vědců v rámci unijních programů
- „Digitální program pro Evropu“: rozvoj vysokorychlostního internetu a jednotného digitálního trhu
- „Evropa méně náročná na zdroje“: efektivní využívání energetických zdrojů, snížení produkce CO₂, podpora větší energetické bezpečnosti a nezávislosti na fosilních palivech či ropě
- „Průmyslová politika pro éru globalizace“: zlepšení podnikatelského prostředí zejména pro malé a střední podniky, rozvoj konkurenceschopnějšího průmyslu
- „Program pro nové dovednosti a pracovní místa“: zajištění celoživotního vzdělávání, modernizace pracovních trhů
- „Evropská platforma pro boj proti chudobě“: rok 2010 je vyhlášen Evropským rokem Boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení – Unie si klade za cíl aktivně zapojit lidi trpící chudobou a sociálním vyloučením do společnosti.

Kromě výše uvedených priorit a hlavních cílů budou přijaty integrované hlavní směry a na základě těchto směrů budou jednotlivým státům předloženy národní programy reforem. Komise je bude jednou ročně vyhodnocovat⁵⁴ a předkládat doporučení pro další období. V případě, že by stát na dané doporučení v přiměřené míře nereagoval, Komise by vydala politické varování. Kontrola plnění těchto doporučení je novinkou a měla by přimět členské státy k aktivnímu zapojení do naplňování stanovených cílů.

Ve Strategii jsou také specifikovány činnosti, které by měly provádět jednotlivé instituce. Evropská rada je ústředním prvkem a ponese za celou Strategii zodpovědnost. Komise je pověřena sledováním celkového pokroku vedoucího k dosažení cílů. Evropský parlament je nejen spolutvůrce právních předpisů, ale má i za úkol mobilizovat občany a vnitrostátní parlamenty k aktivnímu přístupu ke Strategii.

Evropa má mnoho silných stránek, na které se může spolehnout. Je to stabilní politická situace, silná průmyslová základna, dynamické odvětví služeb, jednotný trh či

⁵⁴ Vyhodnocování plnění národních programů reforem by mělo probíhat společně s hodnocením Paktu o stabilitě a růstu – národních fiskálních a konvergenčních plánů. Tento návrh se nelíbí některým zemím, např. Německu.

společná měna. Šanci na úspěch bude mít však tehdy, pokud samotná iniciativa bude vycházet z členských států a Unie bude spolupracovat jako celek.

Definitivní podoba Strategie Evropa 2020 bude dojednána na jarním summitu Evropské rady, kde zástupci jednotlivých států představí konkrétní představy o prostředcích, kterými chtějí zajistit posílení ekonomického růstu a zaměstnanosti. V zájmu předsedající země – Španělska je schválit danou strategii do konce jejich půlročního předsednictví EU a snažit o její plnou implementaci.

4.4 Závěr

Evropská unie má za sebou desetiletý plán, který neskončil úplně tak, jak by si její tvůrci představovali. Velké množství cílů, nedostatečně definované úkoly a nedostatečná vůle členských zemí k pozitivnímu výsledku nepřispěly. Evropská unie má však příležitost se z těchto nedostatků poučit a využít toho v nové Strategii 2020. Teprve čas ukáže, jestli nová desetiletá perspektiva dovede Evropskou unii do takového stádia, ve kterém by si ji její tvůrci představovali. Už teď je zřejmé, že cesta k inteligentnímu a udržitelnému růstu podporující začlenění nebude snadná.

5 Budoucnost integračního procesu

V poslední kapitole mé bakalářské práce bych se chtěla zabývat perspektivami rozšiřování a prohlubování Evropské unie.

5.1 Možnost dalšího rozšíření

Evropská unie je otevřeným útvarům, a proto se v nejbližší době dá počítat s jejím dalším rozšířením.

5.1.1 Kandidátské země

Status kandidátské země má Chorvatsko (od června 2004), Turecko (od prosince 1999) a Makedonie (od října 2005). Nejbliže ke vstupu má Chorvatsko, u kterého se předpokládá uzavření přístupových rozhovorů během letošního roku. Chorvatsko je chváleno za plnění vyjednávacích kapitol, zejména řešení dlouholetého hraničního sporu se Slovinskem. Přijetí této země by mohlo pozitivně ovlivnit další západobalkánské země, které se chtějí stát členy Unie. S Makedonií ještě přístupová jednání nezačala a počítá se s nimi v „blízké budoucnosti“.

Snaha Turecka o navázání bližší spolupráce se Společenstvím se datuje od roku 1959, kdy zažádalo o přidružené členství v EHS. Tato dohoda byla podepsána o čtyři roky později a jejím cílem bylo vytvořit celní unii mezi EHS a Tureckem. Dohoda měla znamenat i první krůček k možnému členství. Celní unie byla vytvořena v roce 1995. I když Turecko podalo žádost o vstup již v roce 1987, status kandidátské země mu byl přidělen v prosinci 1999. Rada přijala přístupové partnerství s Tureckem v roce 2001 a v roce 2005 byla zahájena přístupová jednání tzv. screeningem⁵⁵. Přístupová jednání nejsou doposud uzavřena.

Názor na přistoupení Turecka není v Evropě jednotný. Odpůrci jeho členství poukazují například na článek v Amsterodamské smlouvě, kde je uvedeno, že „každý evropský stát, který respektuje zásady uvedené v článku 6 odstavec 1, může požádat o členství v Unii.“⁵⁶ Z tohoto článku vyplývá, že členem by měla být země evropská. Z jakého úhlu pohledu je chápán pojem „evropský“? Má být na něj nahlíženo z geografického hlediska či nese i určitou civilizační hodnotu? Z geografického hlediska je

55 Screening měl za úkol porovnat turecké právní předpisy s předpisy EU.

56 Hlava VIII, čl. 49, Přístup k EU, Amsterodamská smlouva

Turecko asijský stát s malou částí ležící v Evropě. Co se týká civilizačních hodnot, Turecko je káráno za nedostatečné prosazování demokratických hodnot a ochranu lidských práv. Odpůrci tureckého vstupu navrhnou místo členství v Unii privilegované partnerství, které je však pro Turecko nepřijatelné.

Naopak příznivci tureckého členství poukazují na strategickou polohu země, která by svým členstvím otevřela brány do Asie a také napomohla zmírňovat napětí na Blízkém východě a přinést do dané oblasti stabilitu a mír.

V současné době je vyjednávání bržděno nevyřešenou tzv. kyperskou otázkou nebo neimplementací dodatku k Asociační dohodě. Vstup Turecka do Unie zůstává tedy otázkou budoucnosti. Rychlost přijetí bude záviset na aktivitě a ochotě Turecka přijmout požadavky Unie.

5.1.2 Potenciální kandidáti

O členství v Unii mají zájem i země západního Balkánu a Island. Těmto zemím byl přidělen status potenciální kandidátské země.

Mezi země západního Balkánu usilující o členství patří: Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Srbsko včetně Kosova. Tento region je pro EU strategicky důležitým zejména z bezpečnostního hlediska. Cílem EU je zabránit opakování ozbrojených konfliktů z 90. let. Představitelé Unie zastávají názor, že budoucnost západního Balkánu vidí v EU. V roce 2000 byl zahájen Stabilizační a asociační proces se všemi státy tohoto regionu, který otevírá bránu jejich plnému členství v EU. Nástrojem tohoto procesu je Evropské partnerství, v rámci kterého Unie stanoví oblast reforem danému státu v klíčových oblastech. Komise každoročně vyhodnocuje pokrok Stabilizačního a asociačního procesu.

V únoru 2010 Evropská komise doporučila zahájit přístupová jednání s Islandem. Předpokládá se, že jednání proběhnou rychle díky vysokému stupni harmonizace islandského práva s evropským primárním právem. Harmonizace byla zahájena roku 1994, kdy se Island stal součástí Evropského hospodářského prostoru. Úplnému členství se však Island bránil. Důvodem byla otázka rybolovu, na kterém je Island ekonomicky závislý. V případě vstupu do EU by spadalo do společné politiky rybolovu EU a Island by tak ztratil kontrolu nad nejdůležitějším odvětvím svého hospodářství. Proč se tedy Island začal zajímat o členství? Jedním z důvodů je finanční krize, která Islandu způsobila nemalé

potíže.

I když se přistoupení Islandu v blízké době jeví jako reálné, může být zkomplikováno referendem, kdy hlas lidu rozhodne o islandské budoucnosti v EU. Další komplikací může být nevyřešená otázka navrácení dluhů Nizozemí a Velké Británii ze zkrachovalé banky Icesave.

5.1.3 Postoj členských zemí k další integraci

V únoru 2009 byl v rámci Evropské unie proveden průzkum Eurobarometru⁵⁷ týkající se dalšího rozšiřování EU. Občanům Unie byla položena následující otázka: V případě dalšího rozšiřování Evropské unie, co by podle Vás byly dvě hlavní priority z Vašeho pohledu, z pohledu Vaší země a z pohledu celé Evropy při rozhodování o přijetí daných zemí? Dotazovaní si mohli vybrat z následujících možností:

- svoboda a demokracie
- stárnutí obyvatelstva
- role Evropské unie ve světě
- ekonomická stabilita
- stabilita na hranicích EU
- kultura a náboženství
- otázka imigrace

Výsledky průzkumu pro jednotlivce, zemi a Evropu byly rovnoměrné. Za nejdůležitější požadavek pro vstup do EU dotazovaní lidé považují dodržování těchto hodnot: svoboda a demokracie, ekonomická stabilita a oblast imigrace.

Z průzkumu vyplývá, že hodnoty, které obyvatelé EU považují za nejdůležitější, jsou totožné s tzv. kodaňskými kritérii.

⁵⁷ *Views on European Union Enlargement* [online]. únor 2009 [cit. 2010-19-03]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_257_en.pdf>.

5.2 Možnost dalšího prohlubování

Souběžně s procesem rozšiřování dochází i k prohlubování evropské integrace, která spočívá ve snaze zkvalitnit a zefektivnit fungování Evropské unie a posunout ji novým směrem.

5.2.1 Otázka evropské identity

Idea evropské identity byla v průběhu historie už několikrát probírána a stále je dané téma aktuální. V procesu vytváření Evropského společenství můžeme zaznamenat snahu politiků, filozofů či intelektuálů propagovat vědomí o evropské identitě. Pod pojmem identita si představíme „ztotožnění jednotlivce a jeho solidaritu s širší společenskou skupinou, s níž jej spojují nejrůznější vazby: náboženství, rodiště, fandění sportovnímu klubu a další.“⁵⁸ Největší roli pro nás hraje identita spojená s národností či etnikem, což hraje v šíření evropské identity svou roli.

Jaké hodnoty spojují evropské národy? Určitě je to společná historická minulost, kultura a životní styl. Problémem evropské identity je nedostatečné sdílení těchto hodnot. Pokud chce idea evropské identity uspět mezi svými občany, bude nutné, aby se rodila v hlavách samotných občanů Evropské unie, kteří si budou uvědomovat nutnost spolupráce s jinými společenstvími na zlepšení svých ekonomických, sociálních či ekologických podmínek. K jejímu budování a propagaci nám pomůžou již zmíněné společné hodnoty. V současné době se však obyvatelé EU s touto ideou dostatečně neztotožňují, proto je vědomí evropské identity otázkou budoucnosti.

5.2.2 Lisabonská smlouva a co dál?

Vytvoření Lisabonské smlouvy bylo velmi náročným procesem, který byl završen jejím přijetím a vstoupením v platnost. Tím však jedna etapa v historii Evropské unie nekončí, nýbrž začíná. Evropská unie začala fungovat podle nové Smlouvy 1. prosince 2009. Není proto možné za tak krátké období činit relevantní závěry, zda přijetí Lisabonské smlouvy nastartovalo nové, kvalitativně úspěšné období dějin v novodobé historii evropské integrace. Myslím si, že první hodnotící závěry je možné učinit po roce fungování Lisabonské smlouvy. Teprve čas ukáže, zda Lisabonská smlouva bude potřebovat revizi nebo se Evropská unie uchýlí k vytvoření nového smluvního dokumentu. Z historického

⁵⁸ ŠREIN, Zdeněk. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha: Grada, 2009. s. 43.

vývoje víme, že k jedné či druhé variantě dříve nebo později bezesporu dojde. Neboť Evropská unie představuje dynamické, stále se rozvíjející uskupení.

Závěr

V závěru se pokusím shrnout zjištění, ke kterým jsem dospěla v průběhu práce zabývající se evropským integračním procesem od prvopočátku až po současnost.

Je třeba si uvědomit, že novodobá evropská integrace, v jaké podobě ji známe a chápeme nyní, nebyla tak hladkým procesem, jak by se na první pohled mohlo zdát. Jednání byla velmi často komplikována odmítavým postojem členských zemí hájící své národní zájmy a prosazující svá stanoviska. S rostoucím počtem členských zemí se konsenzus hledal, hledá a bude hledat čím dál obtížněji. Proto je nutné hledat taková řešení, která budou přijatelná pro všechny zúčastněné strany. Je zřejmé, že čím více se bude Evropská unie rozšiřovat, tím se bude postup v jednání zpomalovat. Tomu se snaží Evropská unie čelit tím, že v mnohých případech zavádí hlasování kvalifikovanou většinou na úkor jednomyslnosti.

Evropská unie má za sebou historicky největší rozšíření, které si vynutilo provést revizi zakládajících Smluv z důvodu zefektivnění fungování v rozšířeném počtu států. První pokus navrhuující Smlouvu zakládající Ústavu pro Evropu ztroskotal na záporném výsledku nizozemského a francouzského referenda. Vznik nové Lisabonské smlouvy se opět neobešel bez komplikací. Tato skutečnost dokazuje, že hledání kompromisního řešení v počtu 27 členských států není jednoduchou záležitostí. Lisabonská smlouva přináší mnoho změn do institucionálního rámce, snaží se o posílení role národních parlamentů a jejich zapojení do legislativního procesu či projednávání agendy EU. Zřizuje dva nové posty, a to Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a předsedu Evropské rady. Zavedení těchto funkcí by mělo přispět k efektivnějšímu jednání uvnitř Unie a reprezentaci Evropské unie na mezinárodní scéně.

Na hodnocení Lisabonské smlouvy je ještě příliš brzy. Teprve čas ukáže, zda bude nutná revize této Smlouvy nebo se Evropská unie uchýlí k vytvoření nového smluvního rámce. Z historického vývoje víme, že k jedné z těchto variant dříve nebo později dojde, neboť Evropská unie je dynamický, stále se rozvíjející uskupení.

S reformou zakládajících Smluv zároveň probíhalo desetileté období plnění Lisabonské strategie, která si kladla za cíl vytvořit z Unie nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomiku, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností. Tento ambiciózní desetiletý plán

nedopadl úplně podle představ jejich tvůrců, ale nelze ho úplně zatracovat. Chybami se nejen člověk, ale i Unie učí. Hlavními překážkami, které stály v úspěchu Strategie, bylo velké množství stanovených cílů, neochota národních parlamentů aktivně se zapojit do jejich naplňování a vysoká nezávaznost stanovených priorit. Naopak revize Lisabonské strategie v roce 2005 a vypracování národních Lisabonských programů napomohly k lepšímu definování konkrétních cílů jednotlivých členských zemí a tím došlo k zefektivnění této Strategie. Příchod finanční a hospodářské krize v roce 2008 měl negativní dopad na plnění strategických cílů, a proto i z tohoto důvodu není konečná bilance uspokojivá.

V současné době probíhá příprava Strategie Evropa 2020. Ta stanovuje menší množství cílů, které by se měly vzájemně podporovat a doplňovat. Myslím si, že menší počet stanovených priorit by mohl napomoci k jejímu úspěchu. Někteří europoslanci volají po přísnější kontrole jejího plnění a v opačném případě navrhují sankce. Konečná podoba celé Strategie a možnosti postihu bude známa po jarním summitu Evropské rady.

Vyvstává otázka, zda Evropská unie potřebuje strategický plán nebo by se bez něj obešla. Potřebují jednotlivé členské země přesně stanovené cíle, kterých by měli dosáhnout nebo by mělo být v zájmu každé země si priority stanovovat podle vlastního uvážení?

Myslím si, že pro budoucí integrační vývoj bude důležité, aby iniciátoři nových směrů sjednocení postupovali po menších krůčcích, tedy stanovovali menší cíle a soustředili se na jejich důkladné propracování. Jen tak bude možné dosáhnout kýženého úspěchu.

Otázkou zůstává, kde se má evropský integrační proces zastavit. Důležitým faktem pro budoucí vývoj Evropské unie bude, aby si zachovala svoji politicko-kulturní rozmanitost a na druhou stranu soudržnost zabezpečující stabilitu, mír a prosperitu. Jen tak bude Evropská unie úspěšným světovým hráčem.

Má bakalářská práce by měla sloužit k ucelení informací o historii evropského integračního procesu a k získání znalostí o dvou významných projektech 21. století; Lisabonské smlouvě a Lisabonské strategii. Doufám, že ti, kteří budou moji práci číst, ocení komplexnost zpracování daného tématu a zároveň jim poskytne podněty k zamyšlení.

Resumé

The aim of my bachelor thesis “European Integration – from the Beginning till Now“ was to determine and describe European integration process from the very beginning with focus on 21st century and its main milestones such as Lisbon Strategy and Lisbon Treaty. The aim of my thesis was fulfilled by studying available data and documents.

I chose this topic because I am highly interested in European integration. From my point of view, the topicality of my theme will be interesting for the readers of my thesis as well as for me.

I decided to divide my thesis into five chapters and each of them concentrates on the topic connected with European integration.

The first part of the thesis concentrates on theoretical description of economical and political integration and gives brief description of each stadium of economical integration – free trade zone, customs union, common market and economic and monetary union. The highest level of economical integration is supposed to be the economic and monetary union, after attaining this level, the integration can continue with political union.

The second chapter is focused on historical development of European integration from the very first ideas leading to integration starting at the Roman Empire. The modern European integration has its origins after the end of WWII in 1945 thanks the need to stabilize postwar west Europe. I divided this section into 5 subsections. Each of them deals with the most important milestones in that era finishing by the biggest historical enlargement of EU in 2004.

The third part concentrates on Lisbon Treaty, the latest revision of treaty framework which came into effect 1 December 2009. I describe the main changes which this Treaty introduced such as two new posts – High Representative for Foreign Affairs and Security Policy, EU's Permanent President, preference of qualified majority as opposed to unanimity, enhanced role of the member states and local parliaments or introduction of Fundamental Rights of the European Union. The main purpose of this Treaty is to make the EU more efficient in higher number of member states. The future will show if these changes were successful.

The fourth chapter deals with Lisbon Strategy which was launched in 2000 as a

response to the challenges of globalisation and ageing. The objective of this Strategy for the EU was: “to become the most dynamic and competitive knowledge-based economy in the world by 2010 capable of sustainable economic growth with more and better jobs with greater social cohesion and respect for the environment“. Even though this Strategy was reformed during a ten-year period, its outcome is supposed to be rather negative. Thanks to the lack of interest of national governments in implementation of the goals of Lisbon Strategy in their countries, financial and economic crisis or high number of goals without defined assignments, the goals of this Strategy were not attained. Nowadays, new strategy Europe 2020 is in preparation and its main short-term goal is to exit from the crisis.

The fifth chapter is focused on the future of European integration. This part is divided into two sections, one concentrates on future European enlargement and describes current situation in candidate and potential candidate states. The second part is dedicated to deepening European integration in terms of European community and possible future treaty changes.

The process of the modern European integration was not always easy. Finding the most suitable decision was, is and will be difficult, especially in higher number of the member states. I think that EU can be successful if the stated goals will be smaller and elaborated into details. The EU should retain its cultural and political diversity and on the other hand its cohesion ensuring stability, peace and prosperity.

The aim of my bachelor thesis is to give coherent overview of the history of the European integration and provide information about two important projects of 21st century – Lisbon Treaty and Lisbon Strategy. I hope that the readers will appreciate the cohesion of this thesis and also make them think about this topic.

Seznam grafů

Graf č. 1: Míra zaměstnanosti v roce 2008. (str. 51)

Graf č. 2: Výdaje na výzkum a vývoj jako procento HDP v roce 2000 a 2008. (str. 51)

Seznam použitých zkratek

EHS: Evropské hospodářské společenství

EP: Evropský parlament

EPS: Evropská politická spolupráce

ER: Evropská rada

ES: Evropské společenství

ESVO: Evropské sdružení volného obchodu

EU: Evropská unie

ESUO: Evropské společenství uhlí a oceli

EURATOM: Evropské společenství atomové energie

FAO: Food and Agriculture Organization, Organizace OSN pro výživu a zemědělství

G8: Group of Eight, Skupina osmi nejvyspělejších států

ISPA: Instrument for Structural Policies for Pre-accession

NATO: North Atlantic Treaty Organisation, Severoatlantická aliance

OPEC: Organization of Petroleum Exporting Countries, Sdružení států vyvážejících ropu

OSN: Organizace spojených národů

PHARE: Poland and Hungary Aid for Reconstruction of the Economy

SAPARD: Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development

SZBP: Společná zahraniční a bezpečnostní politika

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Organizace OSN pro výchovu, vědu a vzdělávání

WHO: World Health Organisation, Světová zdravotnická organizace

ZEU: Západoevropská unie

Anotace

Jméno a příjmení:	Petra Čuříková
Katedra:	Anglistiky a amerikanistiky FF UP v Olomouci
Název práce:	Evropská integrace – od prvopočátku po současnost
Vedoucí práce:	Ing. Jiří Klvač, CSc.

Počet znaků:	133925
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	23
Klíčová slova:	Evropský integrační proces, Lisabonská smlouva, Lisabonská strategie, rozšiřování EU, prohlubování EU
Anotace:	Práce se zaměřuje na novodobou evropskou integraci, která se datuje od r. 1945. První kapitola je zaměřená na obecnou charakteristiku integrace, následující je věnována jednotlivým vývojovým etapám integrace, kde upozorňují na nejvýznamnější mezníky té doby. Následující kapitoly jsou zaměřeny na období po roce 2000, kdy Evropská unie stojí před revizí zakládajících Smluv a zároveň probíhá plnění desetiletého strategického plánu; Lisabonská strategie, který má přinést větší konkurenceschopnost Unie. Poslední kapitola se věnuje perspektivám dalšího rozšiřování a prohlubování evropského integračního procesu.

Annotation

Name and surname:	Petra Čuříková
Department:	Department of English and American Studies
Name of thesis:	European Integration – from the Beginning till Now
Supervisor:	Ing. Jiří Klvač, CSc.

Number of Signs:	133925
Number of enclosures:	0
Number of used literature:	23
Keywords:	European integration process, Lisbon Treaty, Lisbon Strategy, enlargement, deepening
Annotation:	The thesis concentrates on European integration from the very beginning with focus on modern integration. The first chapter focuses on theoretical description of political and economical integration, next chapter deals with historical development of European integration with focus on the main milestones in each period. The following chapters deal with the period after 2000 - Lisbon Strategy and Lisbon Treaty. The last chapter is about the future of the European integration – its enlargement and deepening.

Seznam pramenů a použité literatury

CIHELKOVÁ, Eva, JAKŠ, Jaroslav. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004, s. 377. ISBN: 80-245-0854-0

ČERNOCH, Pavel. *Cesta do EU východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990 – 2004*. Praha: Linde, 2003, s. 159. ISBN: 80-86131-40-8

KLVAČOVÁ, Eva a kolektiv. *Lisabonská strategie: posílí, nebo oslabí evropskou konkurenceschopnost?*. Praha: Professional Publishing, 2006, s. 116. ISBN: 80-86946-25-8

KÖNIG, Petr a kolektiv. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, spol. s. r. o., 2007, s. 402. ISBN: 80-7364-044-6

Lisabonská smlouva, Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. s. 539. ISBN: 978-80-7440-017-9

Lisabonská strategie: Cesta k vyššímu hospodářskému růstu, plné zaměstnanosti a k lepším životním podmínkám. Praha: Úřad vlády ČR, 2004, s. 15. ISBN: 80-86734-20-X

MAJEROVÁ, Ingrid. *Mezinárodní integrační procesy*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, 2007, s. 125. ISBN: 978-80-7248-420-1

PELTRÁM, Antonín, ŠREIN, Zdeněk a kolektiv. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha: Grada, 2009, s. 144. ISBN: 978-80-247-2849-0

PITROVÁ, Markéta, FIALA, Petr. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 743. ISBN: 80-7325-015-2

PITROVÁ, Markéta, FIALA, Petr. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 803. ISBN: 80-7325-180-2

PÍTROVÁ, Lenka a kolektiv. *Když se řekne Lisabonská smlouva... Perspektiva fungování Evropské unie podle nového smluvního rámce*. Praha: Odbor informování o evropských záležitostech, Úřad vlády České republiky, 2008. s. 156. ISBN: 978-80-87041-48-2

ŠÍŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo 1 – ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007. s. 310. ISBN: 978-80-7201-680-8

ZLÝ, Bohumír. *Úvod do teorie mezinárodní ekonomické integrace*. Brno: Tribun, 2009. s. 284. ISBN: 978-80-7399-719-9

Internetové zdroje

Eurostat, *Employment rate by gender* [online]. 21. 1. 2010 [cit. 2010-06-03]. Dostupný z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.dotab=table&plugin=1&pcode=tsiem010&language=en>>.

Eurostat. *Unemployment rates yearly by sex and age group (%)* [online]. 21. 1. 2010 [cit. 2010-03-03]. Dostupný z WWW: <http://nui.epp.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en>.

Evropská komise. *Lisabonská strategie* [online]. 12. 12. 2009 [2010-03-03]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm>.

Národní Lisabonský program 2005 – 2008 (Národní program reforem České republiky). Praha, říjen 2005. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/lisabonska-strategie/lisabonska-strategie-a-cr/narodni_program_reforem_cz.pdf>

Národní program reforem České republiky 2008 – 2010 [online]. říjen 2008 [cit. 2010-03-03]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/member-states-2008-2010-reports/czech_republic_nrp_2008_cs.pdf>.

KRUTÍLEK, Ondřej, FRÍZLOVÁ, Iveta. *Změny po Lisabonské smlouvě*. [online]. [cit. 2010-02-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8900/sekce/zmeny-po-lisabonske-smlouve/%3E>>.

MEYER, Christoph. *The EU needs a kick-out clause*. The New York Times [online]. June 25 2007 [cit. 2010-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.nytimes.com/2007/06/25/opinion/25iht-edmeyer.4.6320131.html>>.

Pracovní dokument útvaru Komise, Hodnocení Lisabonské strategie [online]. 2. 2. 2010 [cit. 2010-09-03]. Dostupný z WWW:
<http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/lisbon_strategy_evaluation_cs.pdf>.

Sdělení Komise Evropa 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění [online]. 3. 3. 2010 [cit. 2010-13-03]. Dostupný z WWW:
<http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.

Views on European Enlargement [online]. únor 2009 [cit. 2010-19-03]. Dostupný z WWW:<http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_257_en.pdf>.